

Fondată: 1998
Anul XV

ELANUL

Nr. 139
SEPTEMBRIE
2013

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

INIMA ȚĂRII DE JOS ÎN DOCUMENTELE ȘTEFANIENE

Dan RAVARU

Ctitor al Moldovei renăscute după cei 25 de ani de sângeroase lupte fratricide, care au urmat beneficei domnii a lui Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare se preocupă prioritar încă din primii ani ai prezenței sale în scaunul țării de problemele proprietății, de aspectele juridice ale acesteia, pe fondul unei administrații centralizate și eficiente. Necesitatea acestor orientări majore se impunea cu atât mai mult cu cât perioada anterioară a promovat evidente tendințe centrifuge până în pragul dezmembrării statului moldovenesc. Frecvențele schimbări de domni, rolul crescând al boierimii în realizarea acestora, grupările care se constituiau și se destrămau peste noapte au creat un climat de anarhie care se cerea curmat cât mai repede. Cancelaria domnească va emite un număr mare de documente care vor aduce reglementările ce se impuneau.

Așa cum s-a întâmplat, însă, de-a lungul întregii istorii a Moldovei, foarte multe documente s-au pierdut, fiind distruse în urma invaziilor sau din cauza unor interese. Altele au fost ascunse și nu li s-a mai găsit urma, unele se află în arhive străine, în fonduri încă necunoscute.

Cu toate acestea, de la Ștefan cel Mare ni s-au păstrat un număr de 498 documente referitoare la regimul proprietății, iar peste o treime dintre ele au în vedere fostele ținuturi istorice Fălciu, Vaslui, Tutova, care alcătuiesc actualul județ Vaslui, un număr de 91 fiind emise în reședința de județ și cuprinzând date privind și alte zone ale Moldovei.

Chiar dacă la împărțirea administrativă din 1968 criteriile de ordin istoric au fost mai puțin luate în seamă, în cazul județului Vaslui ele au funcționat, indiferent de voința legislatorilor. În timpul lui Ștefan cel Mare, Moldova, cuprinsă în granițele sale firești, marcate în principal de munții Carpați, Marea Neagră și Nistru, era împărțită în 26 de unități administrative, dintre care unele și-au păstrat structura de-a lungul timpului – Suceava, Botoșani, Bacău etc.–, altele, între care Adjud, Horincea, Cârlișu au avut o existență mai mult sau mai puțin statornică. În acest context, faptul că Ștefan cel Mare emite, prin cancelaria sa, 137 de documente din totalul de 498, cu referință directă la cele trei ținuturi istorice, incluse în cea mai mare parte în arealul actualului județ, este cu totul remarcabil și ilustrează convingător interesul său deosebit pentru această zonă a țării, pe care a guvernat-o în timpuri de glorie. Să încercăm parcursul, în mod fatal parțială a acestui atractiv, dar complex și dificil unel, fond documentar, mărginindu-ne în principal la volumele II și III din “Documenta Romaniae Historica, A. Moldova”.

Este cu totul semnificativ faptul că primul document ștefanian (nr. 62, p. 93, D.R.H., II) se referă la două localități din ținutul istoric al Vasluiului, numai după 1968 incluse în județul Iași.

RECEPTAREA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC A EVENIMENTELOR DIN RUSIA ANULUI 1917

Lucian SAVA

Evenimentele care s-au desfășurat în Rusia începând cu februarie 1917 și-au găsit ecoul firesc în toate statele implicate în Marele Război.

Schimbarea politică survenită în Rusia, ca urmare a unei grave crize interne¹ căreia dinastia, din ce în ce mai hilită a Romanovilor, nu-i mai putea face față, reprezintă debutul unei perioade extrem de agitate² care a culminat cu lovitura de stat bolșevică, realizată cu sprijin german³, din 25 octombrie/7 noiembrie 1917.

Situația statului român la început de 1917 era una extrem de dificilă. Victoria trupelor Puterilor Centrale la sfârșitul anului 1916 a însemnat ocuparea unei însemnate părți a teritoriului românesc de către germani. În aceste condiții, Regele, Guvernul, Parlamenul și cea mai mare parte a clasei politice s-au retras la Iași, devenit, peste noapte, centrul românismului.

Alături de intrarea în război a Statelor Unite ale Americii, revoluția din Rusia a avut un efect pozitiv asupra stării de spirit de la Iași, nu tocmai bună din cauza situației politice în sine, dar mai ales tifosului exantemic care făcuse ravagii în populație: *Dar în mijlocul deznădejdilor, privațiunilor, bolilor și nenorocilor de atunci – scria I.G.Duca – ceea ce ne-a îmbărbătat mai cu deosebire au fost cele două mari evenimente care s-au întâmplat la începutul lui martie... Prima impresie, nu numai la Iași, dar și în celelalte capitale aliate, era că înlocuirea Țarului și a nefastei sale camarile este un noroc, că abia acum Rusia va putea lupta cu toată țaria și aduce întreaga ei contribuție în efortul general al aliaților. Am trăit la Iași câteva zile pline de mari nădejdi, bucuria nu a fost însă de lungă durată... Aceasta era starea de spirit și de unde, în ultimele luni, evitam pe ruși acum lumea căuta să se apropie de ei, să-i cunoască, să-i invite*⁴.

1 Putem vorbi de o prăbușire națională; înfrângerea suferită de ruși în fața germanilor a declanșat ample mișcări în rândul muncitorilor; toată Rusia cerea un guvern responsabil (Leon Donici, *Revoluția rusă*, Editura Universitas, Chișinău, 1992, p. 50).

2 “Din februarie până în octombrie, nici un om, nici un partid nu izbuteste să stăpânească anarhia; din criză în criză, puterea deviază tot mai la stânga, până când bolșevicii o culeg de pe străzile Petrogradului, toamna” (François Furet, *Trecutul unei iluzii. Eseu despre ideea comunistă în secolul XX*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 67).

3 Florian Tănăsescu (coord.), *Ideologie și structuri comuniste în România, 1917-1918*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1995, p. 96.

4 I.G.Duca, *Amintiri politice*, vol.II, München, 1981, p. 157-158.

INIMA ȚĂRII DE JOS ÎN DOCUMENTELE ȘTEFANIENE

- urmare din pagina 1 -

Este vorba de Mirești – sat dispărut de lângă Jigoreni, și de Găureni, denumit acum Văleni, ambele sate în comuna Țibănești.

La un an de la urcarea pe tron, la 26 octombrie 1458, cancelaria voievodului redactează un act de mare importanță, în primul rând pentru Valea Tutovei (nr. 77, p. 111, D.R.H., II).

Are loc un schimb de proprietăți între Neagul și Tatul, care cedează satul Timișești de la gura Studinețului, către Mălin, Vișa și Ivașco Vitoltescul, primind în schimb de la aceștia Ruși de la lezer și Redenii. Timișeștii, atestați încă din 1436, se aflau pe teritoriul actualei comune Iana, iar Rușii sunt și astăzi în comuna Puiești, la fel Redenii (Rădeni), în comuna Dragomirești. Acest schimb se face practic între rude, beneficiind de privilegiul mai vechi al lui Stan Poiană.

Dacă documentul anterior viza ținutul istoric al Tutovei, cel următor, din 13 ianuarie 1469 (nr. 90, p. 128, D.R.H., II) se referă la ținutul istoric al Vasluiului, la localități de pe Valea Rebricei: seliștele lui Conu, Giurgiu Blidaru și Nicoară, sate dispărute de lângă Rebricea, Bolați, Draxeni. De altfel, denumirea „seliște” însemna locul unde a fost cândva un sat. De observat numele Giurgiu, de origine maramureșeană.

La 24 noiembrie 1460 este atestat, tot într-un document ștefanian, satul Voinești, întărit lui Ivul Voinescu, după cumpărarea de la Ion și Petrică (nr. 96, p. 136, D.R.H., II), cu această ocazie fiind menționată și existența aici a unei mănăstiri.

Documentul următor, de la 5 decembrie 1460 (nr. 97, p. 138, D.R.H., II), este cel dintâi emis pe teritoriul actual al județului Vaslui, la Bârlad, ceea ce atestă prezența lui Ștefan cel Mare în zonă. Referințele din cuprinsul hrisovului demonstrează și ele această afirmație, fiind vorba de localități din imediata apropiere a Bârladului, pe valea râului cu același nume și pe a Jeravățului, care curge prin comunele Vinderei și Grivița. De data aceasta domnitorul trebuie să lămurească un diferend între comisul Ivașco versus Toma Dumitrescul și Coste Turbure. I se acordă dreptate celui dintâi, pe baza unui privilegiu de la socrul său. Pe 8 august 1461, semnalăm între documentele de la Ștefan cel Mare pe cel dintâi care are în vedere sate din fostul ținut istoric al Fălciului. Bogdan, fiul lui Herman, căpăta între altele și sate de pe pârâul Moisia, între care și viitorul Oțeleni, comuna Hoceni, Bogdan fiind cunoscut și ca Oțel (nr. 99, p. 140, D. R. H., II).

Interesul domnitorului pentru împrejurimile Vasluiului îl putem semnala iarăși, pe 5 octombrie 1462, când, lui Petru Glodeanu i se întărește stăpânirea asupra satului Glodeni de pe Telejna, actualmente inclus în Bereasa – Dănești (nr. 110, p. 157, D. R. H., II).

Ne întoarcem în timp și spațiu pe Valea Rebricei, unde pan Nicoară Sârbescul primește și i se întăresc mai multe proprietăți. O curiozitate a documentului (nr. 112, p. 160, D.R.H., II) din 8 octombrie 1462 consta în menționarea lui Moişă Filosofu, personaj enigmatic din istoria noastră.

Ținutul Fălciului este amintit din nou în 1463 (nr. 114, p. 164, D.R.H., II) când lui Petru Vitolteanu i se întărește de către Ștefan cel Mare satul Vitoltești, care există și astăzi în comuna Vișoara, numele actual rezultând din cosmetizarea vechiului Băsești.

În anul următor, lui Manea Mogoșescul i se întărește satul Mogoșești (înglobat mai târziu în Ipatele, de lângă Negrești), amintirea acestuia fiind păstrată în toponimul Movila lui Mogoș (nr. 118, p. 168, D.R.H., II)

Ajungem, în sfârșit, la primul document emis la Vaslui de către Ștefan cel Mare, din această a doua capitală a sa, bineînțeles primul în timp care s-a păstrat. Oricum, pe 5 iunie 1464 se găsea la Vaslui și întărea o vânzare – cumpărare dintre Giurgiu (iarăși nume maramureșean) de la Ialan (actualul Elan), stăpân al Găgeștilor, și noii proprietari Ignat și Ion (nr. 120, p. 171, D.R.H., II).

După câteva zile, pe 11 iunie 1464, în prelungirea șederii sale la Vaslui, Ștefan se referă la satul Pântelești de pe lezer, localitate dispărută care era situată lângă actualul sat Gâlțești, din comuna Puiești. Documentul este deosebit de interesant, așa că îl vom cita acum parțial. Domnitorul întărește satul de mai sus Mușei și fiicei sale, Cerna. Soțul Mușei, Pentelei, avusese privilegiul de stăpânire a satului – care îi purta și numele – de la voievozii Ștefan și Ilieș, dar „acel privilegiu al înaintașilor noștri așa-scriși, s-a pierdut din mâinile lui Cârstea, fiul lui Pentelei și al paniței lui, Mușa, când Cârstea a căzut de pe cal și a murit fără grai și despre privilegiul nostru, al ocinei noastre drepte, nu a putut spune unde este”. Textul ne redă un moment dramatic, așa cum au fost desigur multe altele. Cârstea a suferit, probabil, o comoție cerebrală sau un atac de cord și, căzut de pe cal, nu a mai putut vorbi, decesul urmând imediat. Tatăl său îi încredințase actul de proprietate, fiind, ca bărbat, capul familiei. Conform obiceiului, l-a ascuns cu grijă și a păstrat taina, nu i-a spus nici mamei sale locul tănuirii. Toate acestea din cauza faptului că, pe atunci, neexistând duplicate, pierderea hrisovului, prin furt sau neglijență, putea duce la pierderea moșiei. De aici ascunderea și păstrarea secretului doar de către o singură persoană. Drame asemănătoare au existat desigur și prin cine știe ce ascunzători mai zac acum străvechi documente. Cazul Mușei se rezolvă, totuși, în favoarea acesteia, datorită unor mărturii ale megieșilor și spiritului de dreptate al domnitorului (nr. 121, p. 172, D.R.H., II)

Pe 3 martie 1465 îl găsim pe Ștefan cel Mare la Vaslui. Acum întărește lui Candrea jumătate din satul Giurgești de pe Stavnic (lângă Băcul – Ipatele, ținutul istoric al Vasluiului), cumpărat de la Stan și Costea, fiii lui Giurgiu, semn că vechii maramureșeni începuseră să piardă din proprietăți (nr. 127, p. 181, D.R.H., II).

Din nou Ștefan este preocupat de proprietățile din actualul județ Vaslui, mai precis din fostul ținut al Fălciului, pe data de 28 august 1466, când îi întărește lui Benea, fiul lui Crețu de la Elan, mai multe proprietăți: Crețeana, Uhrinești (sate dispărute de lângă Blăgești) și Murgeni de astăzi (nr. 140, p. 200, D.R.H., II). Din nou este amintită o mănăstire în spațiul istoric tutovean când, la 8 decembrie 1466, Bodea de la Dumbrava primește privilegiul de a-și face sat pe Bârzota, afluent al Bârladului în comuna Tutova (nr. 142, p. 204 D.R.H., II)

La extremitatea vestică a ținutului Vaslui, la izvoarele Bârladului, se găsea satul Mărmureni, întărit la 10 ianuarie 1467 lui Toma și Giurgiu, fiii întemeietorului satului, Marmure (nr. 145, p. 210, D.R.H., II)

Ștefan cel Mare vine din nou la Bârlad pe 30 iunie 1467 și va întări o vânzare-cumpărare la Urdești, acum un mic sat din comuna Dodești, fost târg până au început să se dezvolte Murgeni (nr. 147, p. 203, D.R.H., II)

Perioada ștefaniană se caracterizează și prin apariția unor noi proprietari de numeroase moșii, fenomenul fiind mai accentuat în Țara de Jos. Unul dintre aceștia a fost Șteful Cernătescu, Ștefan cel Mare întărindu-i, la 24 noiembrie 1467,

mai multe sate în Țara de Jos, o parte din ținutul Tutovei, în jur de șase pe Valea Similei, fiecare având câte o moară (nr. 154, p. 225, D.R.H., II)

Proprietăți numeroase sunt acordate și întărite fraților Petru, Oană și Duma, la 9 februarie 1469, grupate toate în nord-estul ținutului Vaslui, împărțite astăzi între județele Vaslui și Iași (nr. 156, p. 230, D.R.H., II): Brudurești (Tansa), Suhuleț, Tonguzeni (Tungujei), Andriești (Dumești) și alte câteva seliști.

Un document datat 5 iunie 1469 (nr. 158, p. 234, D.R.H., II) acordă panului (titlu nobiliar polonez adoptat și de moldoveni) Vlad Mursea o jumătate din satul Albești, pe Stemnic, și un loc de întemeiere a unui sat localizat în actualul raion Leova, de peste Prut. Merită subliniat faptul că, fără a fi vorba de o avere deosebită, cele două proprietăți erau situate de o parte și de cealaltă a Prutului, dar acesta nu a marcat vreodată, până în nenorocitul an 1812, vreo formă de împărțire a Moldovei.

În ziua următoare, pe 6 iunie 1469, este emis un nou hrisov (nr. 159, p. 236, D.R.H., II), păstrat în copie și conținând largi referințe la ținutul Vasluiului și la cel al Fălciului. Fraților Oană și Ivașco Pașcu li se dă și li se întărește proprietatea asupra mai multor sate: „Lipovățul, pe Bârlad, mai gios de Vasluiu, și moară pe Bârlad, și Suhuleții, în obârșia Hulubățului, și Suhuleții pe Gârbovăț, și prisaca lângă Veție (Veja) și loc de moară pe Tocovăț (Șacovăț), mai gios de gura Veții (Veji)”. Se cer lămuriri unii termeni din document (nr. 159, p. 236, D.R.H., II). Denumirea de Suhuleț apare de două ori, denumind două sate distincte, unul în comuna Tansa și altul în comuna Berezeni. Indicația „în gios” se referă la cursul apei, în general la sud. Locul de prisacă se măsoară într-un mod aparte: un bărbat arunca o măciucă în toate direcțiile (sau un topor dacă nu era prea voinic) și unde cădea acesta se stabileau limitele locului.

Un act din 20 octombrie 1469 (nr. 161, p. 237, D.R.H., II) ne oferă un exemplu de partajare amiabilă sub patronajul domnitorului Ștefan cel Mare. Pan Toader Zvâștala moștenește, împreună cu cele trei surori ale sale, satul Zvâștelești, actualmente Bogdana. Surorile renunță la orice drepturi asupra acestui sat și primesc, în schimb, proprietate comună satul alăturat, Șerbănești. Domnitorul le acordă, totodată, drept de uric (din maghiarul örök), adică de a lăsa moștenire.

Mănăstirea Neamț, unul dintre primele lăcașuri ale călugărilor din Moldova, practic rectitorită de Ștefan cel Mare, primește de la acesta, alături de multe alte privilegii, și pe acela de a trimite trei care, să aducă pește de unde vrea, fără să plătească undeva vreo vamă. Între punctele în care se dădea obligatoriu vama de care mănăstirea este scutită, este menționat și Vasluiul, alături de Lăpușna, Iași etc. (aprilie 1470, nr. 164, p. 243, D.R.H., II).

Pe 24 octombrie 1471, Ștefan voievod consemnează : „i-am miluit cu deosebita noastră milă” pe frații Giurgiu și Cozma Coteț, întărindu-le ocina lor dreaptă, Coteciari, cumpărată de la „Greaca, fata lui Rusu”(!), la care se adaugă o poiană la Fântânițe și o prisacă (nr. 177, p. 262, D.R.H., II). Toate cele de mai sus se găseau pe teritoriul actualei comune Oltenesti.

La 17 ianuarie 1472, Crâstea Negoiu primește întărire pentru Negoești, unde este casa lui, și pentru Ungureni, sat cu moară în apa Vasluiului. Ambele localități erau situate la nord de Solești (nr. 179, p. 264, D.R.H., II)

Ștefan cel Mare se află din nou în Vaslui, la 2 iunie 1472, când se acorda hrisov de întărire și uric nepoților lui Petru Vilna. Interesant pentru onomastică este că acesta a dat numele satului amintit – Petrești, și numele apei pe care era situat, Vilna (nr. 185, p. 274, D.R.H., II)

Ștefan rămâne în Vaslui până pe 5 iunie, când emite de aici un document referitor la o localitate din alt ținut (nr. 185, p. 276, D.R.H., II). Și, din nou la Vaslui, va data de aici un act pe 26 august 1474 (nr. 198, p. 296, D.R.H., II)

În continuare, vom aminti alte localități vasluiene atestate în perioada domniei lui Ștefan cel Mare, documentele privitoare la ele fiind cuprinse în „Documenta Romaniae Historica”, volumul

II: 10 august 1477, Vinderei, la gura Lipovei (actele originale se pierduseră când au robit turcii ținutul Horincii), p. 317; 29 aprilie 1479, Drâncălăești, de pe Telejna (lângă Zăpodeni), p. 322; 30 decembrie 1479, Buciumi (lângă Rădești – Costești), Bârgăoani (pe Bârlad, lângă Costești), Ruși (lângă Rădești), p. 339; 17 septembrie 1480, Orgoiești și Negomirești (lângă Bogdănești), p. 351; 1 ianuarie 1481, o impresionantă scrisoare trimisă de pan Tricolici rudelor sale din Vaslui, p. 354; 14 august 1483, Gârbeștii, Țigăneștii, Tungujeii, sate foste (?) în ținutul istoric al Vasluiului, p. 380; 20 septembrie 1483, Șopârteni (com. Drânceni), p. 384; 23 septembrie 1483, Ivănești pe Șacovăț (Țibănești, ținutul istoric al Vasluiului), p. 387; 1484, Grozești pe Stemnic (lângă Cozmești) și Bălești (com. Cozmești), p. 391; 1 martie 1484, Săcălușa (lângă REDIU GALIAN – Codăești), p. 391; 13 mai 1484, Cuhnești pe Rebricea Mare (lângă Tatomirești – Rebricea), p. 393; 13 mai 1484, Petru Glodeanu vinde Glodeni de la obârșia Telejnei (Bereasa, com. Dănești), p. 396; 13 mai 1484, Gălășeștii, pe Crasna (Tătărăni), p. 398; 14 mai 1484, Ștefan Cernătescul vinde Berevoieștii, pe Sărata (mai jos de Plotunești, com. Dimitrie Cantemir), p. 399.

Volumul al III-lea din „Documenta Romaniae Historica” prezintă în continuare un mare număr de acte referitoare la actualul județ Vaslui și la ținuturile istorice Fălciu, Tutova, Vaslui.

9 ianuarie 1487, Tatomirești, pe Rebricea, p. 1; 12 ianuarie 1487, Fereștii, Tătărăștii (Tătărăni – Dănești), Titești (sat dispărut, lângă Ferești), p. 2; 13 ianuarie 1487, Belzeni (Dragomirești), p. 5; 5 martie 1487, Plăvățești (sat dispărut, între Crețești și Rusca – Pădureni), p. 6; 6 martie 1487, Petrești (ținutul istoric Vaslui, lângă Ipatele), p. 11; 7 octombrie 1487, Cârjani, pe Sărata (mai târziu Prigorcenii, contopit cu Fereștii), p. 17; 9 octombrie 1487, Stârcești (Coroiu, com. Tutova), p. 24; 12 octombrie 1487, Ulmii, Huriani, Fântâna Grădiștei (sate la Gura Sărarei, Berezeni), p. 25; 1488, Movila (sat dispărut, lângă Zorleni), p. 36; 1488, Lăhovenii (Ghermănești, com. Banca), p. 37; 9 ianuarie 1488, Golăești (Crăciunești, com. Rebricea), p. 40; 15 ianuarie 1488, Volhovicești (Vinețești, com. Oltenesti), p. 45; 1 martie 1488, Brudurești (Tansa, ținutul istoric Vaslui), Grozești (lângă Cozmești), p. 48; 8 octombrie 1488, Mușata (com. Berezeni), p. 76; 16 ianuarie 1489, Fedești (com. Șuletea), p. 84; 12 ianuarie 1489, Dobrienești (inclus în satul Telejna, com. Zăpodeni), p. 86; 25 ianuarie 1489, Mânzați (com. Ibănești), p. 89; 13 martie 1489, Albotești (fost sat, în Berezeni), p. 91; 14 octombrie 1489, Pogonești, Călinești (sat dispărut, lângă Pogonești), p. 99; 1490, Rădăslăvești, Găurești (lângă Gura Albești, com. Albești), p. 107; 9 ianuarie 1490, Vitoltești (lângă Gușiței, com. Dimitrie Cantemir), p. 110; 14 ianuarie 1490, Bontzești (Călugărenii, com. Ștefan cel Mare), p. 114; 17 ianuarie 1490 “unde au fost Roman și Hodco” (lângă Măcrești – Zăpodeni), p. 116; 18 ianuarie 1490, Mirceștii, Dănceștii, Pășcanii (ultimele două sate incluse în Tăcuta), p. 118; 18 ianuarie 1490, Ochitești (grumezoaia, com. Dimitrie Cantemir), p. 120; 7 martie 1490, Măgdășani (sat dispărut, lângă Averești, com. Bunești-Averești), p. 12; 16 ianuarie 1491, „unde am fost cu Mihai” (lângă Vulpășeni, com. Băcani), p. 169.

Exemplificările de mai sus ilustrează parțial preocupările lui Ștefan cel Mare pentru ținuturile istorice Fălciu, Tutova, Vaslui, ele se continuă în volumele indicate.

Bibliografie

Documenta Romaniae Historica A. Moldova, vol. II (1449 – 1486), întocmit de Leon Șimonschi în colaborare cu Georgeta Ignat și Dumitru Agache, Editura Academiei, București, 1976

Documenta Romaniae Historica A. Moldova, vol. III (1487 – 1504), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, N. Ciocan, Editura Academiei, București, 1980

RECEPTAREA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC A EVENIMENTELOR DIN RUSIA ANULUI 1917

- urmare din pagina 1 -

Numai că acest exces de filorusism s-a izbit repede de indiferența rusească⁵ și iluziile noastre – aprecia Duca – s-ar fi spulberat cu totul, dacă la 22 martie nu ne-ar fi venit știrea oficială a intrării în război alături de aliați, deci și de noi a Statelor Unite ale Americii⁶.

Constantin Argetoianu se referă la impactul revoluției ruse dar și la neputința factorilor politici ruși de a-și consolida puterea: În mijlocul preocupărilor noastre locale și peste capul nostru, a izbucnit revoluția rusească. Repercuția ei asupra celor ce se învârteau în Iași a fost mare. Ca și intrarea Americii în război, revoluția de la Petrograd a fost primită la noi cu însuflețire. Vestea prefacerii regimului autocratic din Rusia într-unul constituțional a provocat chiar mai mult entuziasm decât cea a mobilizării Statelor Unite... Schimbările din Rusia trebuiau să se simtă imediat și pe frontul nostru. Se sfârșise cu șovăielile lui Nicky (țarul Nicolae al II-lea), cu trădările lui «à la Stürmer», cu potlogăriile în stil mare, cu paralizia generală provocată de regimul lui Rasputin. O mare națiune intrase în drepturile ei și neînvinsele puteri ale Rusiei, acum îndrumate de oameni cinști și de răspundere erau să fie îndreptate cu o întreită vigoare împotriva inamicului comun... pe cei care cunoșteau apatia rusească și care văzuseră debandada soldaților fugiți de pe front, accentele războinice de la Petrograd, la umbra steagului rus, ne cam mirau dar speram și noi, ca toată lumea, într-o schimbare spre bine la vecinii noștri. Iluziile au fost de scurtă durată, știe toată lumea, și n-am să fac eu istoric revoluției rusești, nici să arăt cum s-au schimbat curente, cum din războinice au devenit în câteva zile pacifiste, cum s-au dezorganizat toate ofensivele⁷.

Pe moment însă, revoluția rusă, din februarie, era apreciată în presa ieșeană ca evenimentul cel mai însemnat al istoriei Europei în ultimele decenii care va preface total fosta împărăție⁸. Constantin Diamandy, ministrul român de la Petrograd, declara atunci corespondenților unui ziar rus că statul român se bucură sincer de căderea țarismului. Guvernul român a recunoscut imediat guvernul provizoriu al Rusiei, format în urma revoluției. Ionel Brătianu își exprima încrederea în triumful cauzei comune pentru care luptau cele două state⁹.

Dar simpatia pentru revoluția rusă din februarie a dispărut foarte repede pentru că trupele rusești au început să se agite, să critice regimul monarhic din România și să facă propagandă pentru instaurarea Republicii.

În ziua de 18 aprilie/ 1 mai 1917, la Iași, pe câmpul Socola, s-au adunat aproximativ 5000 de oameni, majoritatea fiind soldați și ofițeri ruși, care aveau în frunte steaguri și pancarde pe care scria: „Trăiască libera și republicană Rusie”, „Trăiască libertatea popoarelor”, „Război până la victoria finală” etc. Aceștia le-au vorbit: un anume Vadeev, delegat al lucrătorilor din Petrograd, care a preamărit revoluția din Rusia; un ofițer rus care a cerut libertate și democrație și ca ziua de muncă să fie de 8 ore; iar în final un personaj, Ghilert, cu un discurs foarte violent la adresa României. Acesta a spus că poporul român suferă de același jug oligarhic de care suferea și poporul rus și că trebuie să luptăm

până la eliberarea din sclavie a poporului român, aliatul nostru... și să arătăm Regelui României drumul pe care l-a luat acum țarul Nicolae¹⁰.

După mitingul de la Socola, soldații ruși au luat cu asalt casa din cartierul Sărării unde se afla deținut Racovski¹¹ (mai ales pentru legăturile și serviciile pe care le făcea spionajului german) și împreună cu el s-au îndreptat spre Piața Unirii, unde a vorbit iarăși Ghilert și apoi proaspăt eliberatul Racovski care a mulțumit rușilor pentru gestul făcut, a arătat că el este „deputatul proletariatului român” și că numai prin revoluție se poate dobândi libertatea popoarelor balcanice și a României¹².

Asemenea manifestații au avut loc și în Bacău, Tecuci, Roman, Bârlad. Guvernul Brătianu a intervenut la generalul Scervacev, comandantul trupelor ruse, iar acesta a dezaprobat public asemenea acte și a interzis ostașilor ruși să se mai amestece în treburile interne ale României¹³.

Pe fundalul agitațiilor pro-bolșevice ale soldaților ruși trebuie să amintim aici înființarea la sfârșitul lunii aprilie 1917 a Partidului Muncii, care era mai mult o grupare decât un partid în sensul deplin al cuvântului. Creat de mai mulți deputați care au părăsit Partidul Național Liberal – George Diamandy, Grigore Iunian, dr. Nicolae Lupu, Grigore Trancu-Iași etc – Partidul Muncii a înscris în programul său prevederi ce îl situau la stânga vieții politice; cei mai mulți dintre contemporani îl considerau „stângist”, atribuindu-i chiar un caracter diversionist¹⁴. Manifestul și programul Partidului Muncii, cele două proiecte de lege privind reforma agrară și electorală, intervențiile deputaților săi, evidențiază tendința de a se lărgi conținutul reformelor și de a se trece mai repede la aplicarea lor. Partidul Muncii cerea exproprierea imediată și integrală a Domeniilor Coroanei, a moșiilor statului, a proprietăților mari

10 Florin Tănăsescu (coord.), *op.cit.*, Documentul nr. 5 din 19 aprilie 1917, Raport al Serviciului Siguranței din Marele Cartier General privind manifestația soldaților ruși de la Iași cu prilejul zilei de 18 aprilie/ 1 mai, în timpul căreia au fost eliberați C. Racovski și M. Gh. Bujor, p. 221-222.

11 Cristian Racovski s-a născut la 13 august 1873 în Cotel (județul Silistra) în Bulgaria. După 1878 familia lui se stabilește la Gherengic, lângă Mangalia, luându-și cetățenia română. A făcut studii de medicină în Franța, Germania, Elveția activând în organizații socialiste studențești internaționale; s-a întors în țară în 1897 și începe să colaboreze la publicația „Lumea nouă”; întreține legături cu mișcarea socialistă din Bulgaria, Rusia, Franța și colaborează la ziare și reviste socialiste străine între care și „Iskra”, fondată de Lenin în 1901. În 1907 a fost ales în primul Comitet Central al Uniunii Socialiste din România, dar în august același an a fost expulzat din țară ca urmare a activității sale din timpul războaielor țărănești. Până la sfârșitul lui 1911, când s-a întors în țară, a desfășurat o violentă campanie de presă în străinătate împotriva guvernului român. Începând din 1910, când s-a creat Partidul Social Democrat din România, a fost ales mereu în Comitetul Executiv și a participat, ca delegat, la congresele Internaționalei a II-a Socialiste de la Copenhaga (1910) și Basel (1912); a fost printre organizatorii Conferinței socialiste internaționale de la Zimmerwald (1915); este suspectat de trădare și este arestat după intrarea României în război (Florin Tănăsescu, Marian Ștefan, 1920. *Ion Fluieraș în culisele afilierii la Comintern* în „Magazin istoric”, nr. 7, iulie 1990, p. 39-40.)

12 Florin Tănăsescu, (coord.), *op.cit.*, Documentul nr. 5, p. 223.

13 Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți (1916-1918)*, Editura Silex, București, 1996, p. 15.

14 Constantin Argetoianu menționează: *Un program de extremă stângă fu redactat de Diamandi și mai toți membrii grupării se îmbrăcă în costum rusec, cu pantaloni cu cizme, cu bluză strânsă în jurul gâtului și fără cămașă; acești apostoli ai democrației integrale pomiseră la drum cu mult entuziasm; erau atinși de psihoza ce s-ar putea rezuma în formula «lumina vine de la răsărit» (C. Argetoianu, *op.cit.*, p. 192).*

5 Ion Agrigoroaiei, *Iașii în anii 1916-1918*, partea I, *Opinie publică și stare de spirit în timp de război 1916-1917*, Editura Anteros, Iași, 1998, p. 130.

6 I.G.Duca., *op.cit.*, p. 159.

7 Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. III, partea a V-a (1916-1917), Editura Humanitas, București, 1992, p. 186-187.

8 I. Agrigoroaiei, *op.cit.*, p. 131.

9 *Ibidem*, p. 132.

particulare; proiectul de lege privind reforma electorală prevedea votul universal egal, direct și obligatoriu de la 20 de ani (față de 21 cât prevedea proiectul guvernamental).

În ciuda atacurilor care au apărut din partea unor oameni politici, explicabile datorită momentului concret al înființării Partidului Muncii, este greu de acceptat că membrii acestuia ar fi avut ei înșiși tendințe anarhiste, de natură să schimbe regimul politic și forma statului¹⁵. După război, ei s-au situat pe poziții democratice, în stînga vieții politice legal recunoscute.

Situația tot mai confuză din Rusia, unde guvernul lui Kerenski, datorită frământurilor bolșevice, nu reușea să mențină ordinea, se reflectă și în spațiul românesc în agitația permanentă a trupelor tot mai bolșevizate.

Elita politică românească a receptat victoria bolșevicilor de la sfârșitul lui 1917, cu resemnare. I.G.Duca consemnează: *deși faptul prezintă o gravitate lesne de înțeles, trebuie să mărturisesc că nu domnea în rândurile noastre consternarea care ar fi trebuit în mod logic să domnească. Întâi fiindcă ne obișnuisem cu ideea că bolșevicii vor birui, în al doilea rând fiindcă, după atâtea lovături ale soartei, ajunseseam fără să ne dăm seama la un fel de insensibilitate, de fatalism organic și, în sfârșit, pentru că mulți credeau că Lenin nu se va putea menține la putere...cu cine te întâlneai, îți spunea fie că regimul lui Lenin va dăinui, fie că e o aventură sortită unei pieri apropiate*¹⁶.

La scurt timp oamenii politici români, încurajați de victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, sunt nevoiți să se confrunte cu degringolada trupelor rusești ai căror ostași începuseră să devasteze satele românești, să incendieze case, biserici, clădiri publice și să facă o imensă propagandă comunistă pentru a destabiliza situația din țară. În memoriile sale, Duca scrie: „... la 4 decembrie 1917 bolșevicii se întrunesc în număr mare în jurul gării Socola, îndreaptă tunurile spre oraș și amenință să ne bombardeze...la Moinești, unde sunt sondele de petrol, rușii se dedau la devastări, obligându-ne să trimitem trupe”. Tensiunea sporește cu fiecare zi și amintirile lui Duca trădează din plin temerea și îngrijorarea autorităților politice și militare: „...7 decembrie 1917 – generalul Prezan ne comunică că Armata a 4-a rusească a primit ordin să părăsească frontul și că vrea să se îndrepte asupra Iașilor...la Dorohoi, Covurlui, Bacău, Tutova, soldații ruși, complet bolșevizați, jefuiesc totul în jurul lor...la Botoșani, în mijlocul orașului, rușii dau foc liceului”¹⁷.

La 9 decembrie, guvernul a decis ca armata română să treacă la eliberarea teritoriului național de armatele rusești. Acțiunea a început cu trupele de la Socola (Iași) care puseseră la cale un

15 I. Agrigoroaiei, *op.cit.*, p. 164.

16 I.G.Duca, *Memorii*, vol. IV., *Războiul*, partea a II-a (1917-1919), Editura Machavelli, București, 1994, p. 12.

17 Idem, *op.cit.*, 1981, vol. III, p. 30-31.

complot vizând luarea ca prizonier sau chiar asasinarea Regelui Ferdinand¹⁸.

Urmările măsurilor guvernamentale românești nu au întârziat să apară. După ce, la 16 decembrie guvernul bolșevic consideră acțiunea românească ca fiind *criminală* și la 31 decembrie Constantin Diamandy este arestat, la 13 ianuarie 1918 bolșevicii cereau *eliberarea soldaților și ofițerilor arestați, pedepsirea autorităților militare care au făcut aceste arestări și garanții* că asemenea acte nu se vor mai repeta¹⁹.

Refuzul părții române de a răspunde cererii bolșevice a dus la inițial la ruperea relațiilor cu Rusia Sovietică la 13 ianuarie 1918 și la confiscarea tezaurului românesc care fusese trimis la Moscova la sfârșitul anului 1916 și, pe termen lung, evenimentele au constituit matricea desfășurării relațiilor româno-sovietice în perioada interbelică.

BIBLIOGRAFIE

- Agrigoroaiei, Ion, *Iașii în anii 1916-1918*, partea I, *Opinie publică și stare de spirit în timp de război 1916-1917*, Editura Anteros, Iași, 1998.
- Argetoianu, Constantin, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. III, partea a V-a (1916-1917), Editura Humanitas, București, 1992.
- Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a III-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.
- Donici, Leon, *Revoluția rusă*, Editura Universitas, Chișinău, 1992.
- Duca, I.G., *Memorii*, vol. IV., *Războiul*, partea a II-a (1917-1919), Editura Machavelli, București, 1994.
- Furet, François, *Trecutul unei iluzii. Eseu despre ideea comunistă în secolul XX*, Editura Humanitas, București, 1996.
- Mamina, Ion, Scurtu, Ioan, *Guverne și guvernanți (1916-1938)*, Editura Silex, București, 1996.
- Florian Tănăsescu, Marian Ștefan, 1920. *Ion Fluieraș în culisele afilierii la Comintern* în „Magazin istoric”, nr. 7, iulie 1990
- *** *Presa muncitorească și socialistă, 1900-1921*, partea a II-a, 1907-1916, Editura Politică, București, 1968.

18 Florian Tănăsescu, *op.cit.*, Documentul nr. 36 de la începutul lui decembrie 1917 reprezentând *Amintiri ale lui Mihail Gheprghiu Bujor referitoare la atentatul plănuț de Lenin împotriva lui Ferdinand*. Bujor susține că nereușita planului se datorește faptului că rezoluția semnată de Lenin a fost făcută publică, ea apărând în „Pravda”. Comunistul român recunoaște, totuși, greutatea înfăptuirii acestui atentat datorită eficienței serviciu de pază al Regelui Ferdinand.

19 *Apud* I.Mamina, I. Scurtu, *op.cit.*, p. 18.

Alimentația și arta de a trăi sănătos la români

Partea I-a

Valeriu LUPU

Scurt istoric. În ordinea firească a existenței oricărei ființe viețuitoare fie ea bacterie, plantă, animal sau om alimentația are rolul primordial ca mijloc de existență devenind astfel o preocupare majoră. La anumite nivele pe scara existenței viețuitoarelor s-ar putea spune că este preocuparea de bază, dezvoltarea lor fiind determinată în mod hotărâtor de oportunitățile de a-și procura hrana. Va rog să priviți cu atenție viața păsărilor, cu câtă cerbicie își apără teritoriul de unde-și asigură hrana și cu câtă teamă își ciugulește firimitura pentru a n-o pierde sau a nu fi atacată, aspecte valabile dealtfel pentru toate speciile.

Omul nu face excepție de la această cutumă așa cum nu a făcut excepție în toată existența lui. De aici marile și micile migrații în căutarea oportunităților de hrană. De aici și majoritatea

războaielor care au zguduit comunitățile umane pentru resurse de hrană în principal, ceea ce justifică aprecierea istoricilor că din cei peste 3500 ani de istorie descifrată a umanității ca civilizație, doar 280 ani au fost fără războaie. Dacă cineva își face iluzia că ceva s-a schimbat sub soare în zilele noastre se înșală amarnic, pentru că situația actuală arată că și conflictele izolate, de diverse intensități, au devenit mai frecvente ca oricând și toate, dar absolut toate, doar din rațiuni economice, mascate însă sub diverse sloganuri sau bune intenții. Chiar dacă civilizația noastră a atins culmi de nebănuț acum 100 de ani, accesul la hrană a rămas la fel de dificil pentru majoritatea zonelor geografice ale planetei și într-o proporție mai mică, dar semnificativă, chiar și în interiorul celor mai evoluat națiuni.

Nu trebuie să pierdem din vedere și faptul că hrana a fost dintotdeauna un factor limitativ pentru evoluția demografică, înmulțirea populației fiind în strânsă concordanță cu oportunitățile de hrană. Până nu demult în concepția malthusiană, lipsa hranei (foametea) era considerată un factor de reglare a debușeelor demografice, alături de războaie și epidemiile devastatoare cunoscute în istoria umanității.

Alimentația din perspectivă biologică. Iată așadar că hrana și procurarea ei se înscrie printre preocupările de bază, chiar și ale omului modern, indiferent cât de emancipat ar fi. Pe de altă parte alimentația, care reprezintă corolarul acestor preocupări, trebuie înțeleasă ca o modalitate directă și nemijlocită prin care omul ca ființă viețuitoare se integrează în mediul său de viață, mediu din care își va asigura nevoile nutriționale pentru supraviețuire. Atât de importantă este această latură a existenței încât aparatul digestiv, ca structură specializată pentru preluarea alimentelor în vederea digestiei și absorbției lor, reprezintă cea mai întinsă suprafață de contact a organismului cu mediul exterior, cifrată la aproximativ 400 m², urmată în ordine de aparatul respirator cu 100 m² și abia apoi suprafața cutanată de contact care nu reprezintă decât 1,73 m². Dacă socotim că și oxigenul este un aliment putem ușor realiza ce suprafață imensă oferă structura anatomică a organismului pentru a satisface această nevoie fundamentală a organismului, nevoia de hrană.

Dintru început trebuie făcută precizarea că alimentația în sine face parte integrantă dintr-un proces mai larg, cunoscut sub numele de nutriție. În cadrul acestui proces alimentația reprezintă doar partea vizibilă, practică, concretă, în care componente ale mediului fizic înconjurător sunt preluate ca alimente (oxigen, apă, proteine, lipide, hidrocarbonate, vitamine și săruri minerale), ingerate ca atare sau supuse în prealabil unui proces de prelucrare. Încă din timpuri străvechi modul de prelucrare a alimentelor au condus treptat la apariția unui tip de gust și rafinament cu totul special ce va conduce la apariția și dezvoltarea artei culinare, cu consacrarea gastronomiei ca știință caracteristică civilizației umane.

Dincolo de ceea ce omul face efectiv pentru a se alimenta, adică selecția alimentelor, prelucrarea și servirea lor, etape ce țin de știința gastronomică, odată preluate de organism preparatele culinare vor fi supuse unor procese importante, începând cu digestia, absorbția, asimilația, dezasimilația și terminând cu excreția. Deși în esență sunt procese enzimatice de natură fizicochimică ce constituie baza materială a metabolismului cu cele două fațete ale sale; anabolismul (sinteză) și catabolismul (descompunere), aceste procese au particularități ce poartă amprenta specificului de specie și în egală măsură sunt adaptate zonei geoclimatice în care organismul trăiește efectiv. Prin urmare toată știința gastronomică încetează la nivelul stomacului, unde nimic din calitățile organoleptice (gust, miros, aspect, culoare), structură sau ordine în servire nu mai contează, pentru că scopul digestiei nu este altul decât descompunerea alimentelor în produși simpli, cunoscuți în biologie ca nutrienți de bază; glucoză, aminoacizi, acizi grași, formă sub care sunt absorbite și apoi asimilate.

Din cele prezentate până aici reiese cu claritate că alimentația reprezintă una din nevoile fundamentale ale organismului care trebuie satisfăcută cu o ritmicitate biologic impusă, pentru că în esență aportul alimentar furnizează substratul energetic al vieții. Este una din primele necesități care se observă la orice ființă viețuitoare, necesitate care o pune în situația de a fi într-o continuă explorare a mediului său de viață în căutarea hranei. Omul nu se desprinde de acest deziderat. De la omul preistoric care-și procura hrana din vânatul animalelor și culesul vegetalelor comestibile, ceea ce făcea ca suprafața necesară procurării hranei să fie de 5 km² pentru fiecare individ, până astăzi când 30% din tot ceea ce produce societatea și cam același procent din ocuparea resurselor umane, să fie implicate în producția, prelucrarea și distribuția produselor destinate alimentației, problema alimentației a rămas o prioritate pentru orice individ, colectivitate sau structură socială.. Dă-i vulgului pâine și circ și vei putea guverna în pace spuneau anticii (Panem et circenses - Juvenal, 130 î.e.n.) pentru

că pâinea satisface instinctul foamei iar distracția abate atenția de la neajunsurile sociale.

Alimentația și metabolismul. La început omul, ca orice ființă viețuitoare, și-a luat din mediul înconjurător exact ceea ce-i era necesar pentru supraviețuire, iar alimentele pe care le alegea corespundeau nevoilor sale metabolice. Legat de acest aspect Richter (citată de Mincu) avea să elaboreze celebra sa teorie a selfselecției, conform căreia „**omul mănâncă exact ceea ce trebuie să mănânce, iar preferințele alimentare sunt adecvate nevoilor organismului**”.

Progresele tehnico-științifice și în pas cu ele civilizația, au produs însă schimbări profunde, la fel ca în multe alte domenii și în modul de alimentație, zdruncinând din temelii această teorie în cazul ființei umane, ea neregăsindu-se ca atare decât în restul lumii animale. Acest aspect se datorează faptului că tehnologiile moderne utilizate în industria alimentară; rafinarea, ultrafinarea, concentrarea, conservarea, aditivarea au dus la pierderea capacității omului de a-și recunoaște nevoile sale specifice.

În aceste condiții preferințele alimentare nu mai sunt dictate de nevoile metabolice ale organismului, ci de proprietățile organoleptice ale alimentelor; miros, aspect și mai ales gust în sensul senzației de; dulce, acru, sărat, pipărat, picant, gras, prăjit, crocant, proprietăți care în fond induc și întrețin plăcerea de a mânca, plăcere ce avea să conducă în timp la apariția unei adevărate patologii nutriționale cu care se confruntă lumea zilelor noastre.

Din fericire, cu toată ofensiva plăcerii de a mânca, susținută la modul agresiv de o reclamă comercială inconștientă, determinismul aportului alimentar rămâne totuși de resortul instinctului de nutriție prin reflexele de foame, sete și sațietate. Spun din fericire pentru că nevoile energetice ale omului nu sunt la libera sa alegere, ci se rezolvă la nivel instinctual. Nesatisfacerea lor ca necesitate biologică fundamentală amenință existența organismului, mai ales pentru unele nutrienți cum ar fi oxigenul și apa. Iată de exemplu; lipsa oxigenului, amenință viața în cinci minute de la sistarea aportului prin moartea celulei nervoase, lipsa apei conduce la deshidratare extrem de rapidă, cu riscul morții de la câteva ore până la 72 de ore prin colaps hipovolemice, iar lipsa principiilor alimentare de bază pot avea același deznodământ într-un interval de aproximativ 30 de zile.

Nutriția fiind așadar o chestiune de importanță vitală pentru supraviețuire, organismul dispune de sisteme de reglare la nivel bazal (instinctual) pentru a preîntâmpina eșecul biologic. În acest context asigurarea și adaptarea nevoilor de oxigen prin respirație se face prin activitatea de coordonare a centrilor respiratori bulbo-pontini de la baza creierului, reglarea aportului de apă prin activitatea centrului setei din hipotalamus, de asemenea aportul principiilor alimentare prin activitatea centrului foamei și al sațietății cu aceiași localizare în hipotalamus. Acești centri asigură baza materială a instinctului de nutriție a cărui nesatisfacere pune organismul într-o stare de agitație în căutarea disperată a posibilităților de asigurare pe orice cale a nevoilor nutriționale, indiferent dacă este vorba de oxigen, apă sau nutrienți de bază.

Aspectul biopsihosocial al alimentației. Pentru omul modern nevoile instinctuale sunt mai ușor de satisfăcut, chiar dacă proprietățile organoleptice ale alimentelor au diminuat capacitatea de selecție a ceea ce este necesar organismului din punct de vedere metabolic. S-a ajuns astfel ca alimentele, dincolo de valoarea lor nutrițională, să capete o valoare simbolică, mult mai importantă se pare în viața cotidiană decât alimentația însăși ca necesitate biologică. Simbolul alimentar are în plus o conotație culturală, pentru că el se îmbină armonios în evoluția istorică a civilizației umane cu progresul acesteia, ajungând să fie strâns legat de tradiție, obiceiuri, posibilitățile locului, educație și familie.

În acest context nu este de mirare că aproape invariabil orice cultură conține o serie de ritualuri, obiceiuri și tradiții privind semănatul sau culesul, prin sărbători și tradiții culinare care exprimă deopotrivă bucuria belșugului și mulțumirea față de divinitate „pentru că i-a dat Dumnezeu roadă” De aici până la sacru nu este decât un pas, pentru că toate acestea induc o stare de satisfacție, bucurie, plăcere, siguranță, ce se transformă în grație exprimată ritualic. Pentru viața cotidiană caracterul

ritualic se regăsește începând cu așezatul mesei, locul la masă, ordinea bucatelor, rugăciunea de binecuvântare și de mulțumire la începutul și sfârșitul mesei.

Toate acestea pot fi asimilate sacrului cu rădăcini adânci în istoria neamului. În plus ele fixează caracteristicile nutriționale ale unui popor adânc săpate în cultura sa. În felul acesta se poate spune că alimentația devine un act cu caracter bio-psiho-social în care;

- **elementul biologic** se susține prin faptul că omul își satisface nevoile nutriționale pe cale instinctuală reglate fiind de reflexele de foame, sete și sațietate,

- **componenta psihologică** este reprezentată de simbolistica alimentației percepută la nivel afectiv, în care servirea alimentelor devine un obicei, capătă un caracter ritualic, ceremonios sau protocolar, de unde rezultă și valoarea lor spirituală, subsumându-se astfel obiceiurilor și tradițiilor locale cu conotație culturală,

- **componenta socială** înglobează la rândul ei tradiția și percepția simbolică a importanței și locului alimentației în viața unui individ sau colectivități.

Componenta psihologică și socială vor fi influențate la rândul lor de zona geoclimatică, tipul de colectivitate, grad de cultură și civilizație, ajungând astfel să caracterizeze perioade istorice, popoare, zone geografice și să determine în final comportamentul alimentar. **Se spune că în spatele verbului a mânca este omul care mănâncă, ceea ce depășește cu mult actul în sine, așa cum pâinea înseamnă mai mult decât gustul pâinii.**

În spiritul acestor aserțiuni se poate vorbi de o evoluție nutrițională în istoria umanității care marchează patru etape majore;

- etapa I-a, 600.000 – 10.000 ani înainte de Hristos, în care alimentația era una primitivă, constând în utilizarea a ceea ce natura oferea în mod direct și nemijlocit, adică vânatul și culesul,

- etapa a II-a, 10.000 î.e.n. – secolul XVI-lea, perioadă în care se cunosc cerealele, apare și se dezvoltă agricultura și zootehnia. Acestea au condus la dezvoltarea colectivităților umane în zonele care ofereau oportunități prin climă și relief, concomitent cu sedentarizarea populației, dar și cu războaie crâncene pentru însușirea acestor oportunități. Se cristalizează o civilizație alimentară cu particularități specifice unor zone și populații, care își vor adapta stilul de alimentație conform acestor oportunități geoclimatice. Este epoca când alimentația se individualizează ca parte din ecuația dezvoltării comunităților umane, cu impact somatic, comportamental și demografic în evoluția acestora. Se poate vorbi de o tipologie a populațiilor în strânsă legătură cu tipul de alimentație și zona geoclimatică în care viețuiesc.

- etapa a III-a secolele XVI – XIX, începe odată cu marile descoperiri geografice care deschid calea introducerii și aclimatizării unor noi culturi între care; cartoful, porumbul, floarea soarelui, soia și mazărea vor revoluționa agricultura și implicit alimentația. Această perioadă este caracterizată printr-o abundență alimentară, dar paradoxal și de o delimitare în structura populației privind accesul la hrană. Pe de o parte acces și abundență pentru cei avuți, concomitent cu limitarea accesului pentru sclavi și săraci. Este perioada când producția alimentară capătă caracter industrial, cu apariția alimentelor concentrate, rafinate, îndeosebi dulciurile, ceea ce va conduce treptat la modificarea stilului de alimentație.

- etapa a IV-a, începând cu secolul al XX-lea, când revoluția tehnico-științifică și industrializarea producției alimentare ating apogeul prin concentrate, rafinate și ultrarafinate, concomitent cu utilizarea pe scară largă a conservanților, coloranților, stabilizatorilor, emulgatorilor și aditivilor, fast food-urilor, produse care vor modifica fundamental modul de alimentație, **înlocuind necesitatea metabolică cu plăcerea de a mânca.**

Consacrarea istorică a comportamentului alimentar este valabilă pentru majoritatea colectivităților umane pentru că aportul alimentar specific acestui comportament va ajunge să influențeze dezvoltarea somatopsihică a populațiilor ce le compun. Amprenta este vizibilă la populațiile care trăiesc în diverse zone geografice ale planetei noastre; polare ecuatoriale, asiatice, sudamericane, nordice, care desigur se asociază caracteristicilor antropomorfe ale populațiilor respective.

Alimentația în spațiul românesc. Adaptarea ancestrală a colectivităților umane la posibilitățile alimentare ale zonei geoclimatice nu a ocolit nici populațiile din spațiul românesc. Date destul de sumare ne vin din descoperirile arheologice și din cercetarea folclorului încât o istorie completă și corectă este dificil de realizat. Ceea ce se poate spune cu siguranță este că procurarea celor necesare vieții, îndeosebi alimentele, au fost din totdeauna o problemă pentru majoritatea populației țării, chiar dacă timp de milenii păstoritul și munca pământului au constituit preocuparea de bază. De aici au rezultat două aspecte care au marcat stilul de alimentație și comportamentul alimentar la români.

Primul aspect este că alimentația era extrem de simplă, mai ales pentru românii din mediul rural și periferia orașelor de mai târziu. În aceste zone alimentația consta în principal din cereale, legume, fructe, rădăcini, care constituiau în fapt baza alimentației, apoi lactatele și brânzeturile, grăsimile vegetale mai rar, iar carnea și derivatele sale doar ocazional.

Al doilea aspect este de fapt consecința primului și anume că această sărăcie culinară a condus la o lipsă de percepție a calității, iar de aici la lipsa formării și educării gustului și rafinamentului pentru alimentație, de unde și sărăcia de zi cu zi a bucătăriei românești. Din acest tip de alimentație a rezultat o structură particulară a alimentelor de bază care a devenit o caracteristică în alimentația românilor. Astfel hidrocarbonatele ajung să reprezinte aproximativ 80% din valoarea calorică a alimentației, grăsimile 10-15%, iar proteinele 5-10% și acestea mai ales de natură vegetală, ceea ce la orice analiză științifică ar eticheta-o ca fiind cu totul deficitară, având în vedere că principiile de bază a unei alimentații raționale prevăd o pondere a hidrocarbonatelor în alimentație de 50-55% - constituind resursa energetică de bază fără posibilitatea de a fi stocată, 20-25% grăsimi - în bună parte energie stocată în lipidele de depozit și proteine 15-22% - ca elemente de structură pentru organism, din care cel puțin 50% trebuie să fie de natură animală, așa încât raportul dintre principiile de bază (proteine, lipide, hidrocarbonate) să fie 1, 1, 2 la adult și 1, 2, 4 la copilul mic (0-3 ani).

Această structură și distribuție calorică a alimentației avea să influențeze decisiv tipologia și patologia locuitorilor spațiului nostru geoclimatic, obezitatea de exemplu nefiind o caracteristică a poporului nostru decât accidental și numai acolo unde are caracter patologic (patologie endocrină mai ales) sau unde excesul alimentar era posibil. Iată un portret sugestiv al trudităților pământului ce reprezentau majoritatea populației țării sau muncitorilor care populau zonele suburbane ale orașelor pe care Eminescu îl surprinde în „**Mizeria vieții noastre publice**” citez: **chipul țăranelui român supt și lipsit de vlagă pentru că se alimentează cu mămăligă cu oțet și zarzavaturi, bea spirt amestecat cu apă, carne și vin foarte rar, a ajuns la un grad de anemie și slăbiciune morală încât seamănă cu chipul uvrierului stors de putere la umbra fabricii, cu copiii slabi, galbeni, lihniți de foame și chinuți de friguri**” (Timbul 23 iunie 1879). Dealtfel și chipurile surprinse de artiștii timpului (Nicolae Grigorescu, Teodor Aman, Octav Băncilă) prezintă țăranel român ca fiind slab, istovit de muncă, gârbovit de neajunsuri, îmbătrânit înainte de vreme de griji, nevoi și alimentație proastă.

De altfel pentru categoriile descrise de Eminescu și care în structura populației însemnau majoritatea zdrobitoare a populației, procurarea alimentelor a fost o problemă din totdeauna, de aceea și alimentația era una foarte simplă. De pildă cerealele, până în secolul al XVII-lea erau reprezentate în special de mei (proveniența lui fiind din zona mesopotamiană), deși grâul se cultiva încă din neolitic, dar pentru că era mai pretențios pentru cultură și cu un ciclu agricol mai lung a fost înlocuit de mei care avea un ciclu incomparabil mai scurt (aprilie-iulie) și putea fi cultivat și la munte unde populația de la șes era nevoită de multe ori să se retragă în perioade de bejenie sau pentru păstorit. „**Tot aceluși popor se hrănește cu pâine de mei**” spunea un misionar catolic al acelor timpuri în memoriile sale (secolul XVII). Mălaiul lui Vodă (Mihai Viteazul) era denumită în epocă pâinea de mei, iar porecla voievodului era Mălai Vodă. Alături de mei, care constituia de fapt baza alimentației, erau legumele, fructele, ciupercile, ierburile,

rădăcinile, fructele de pădure și nu rareori coaja de fag, ghinda, castanele și jirul.

În acest fel se poate spune că înainte anului 1700 principala sursă de hidrocarbonate în alimentația populației spațiului românesc erau meiul și mai puțin grâul, secara și orzul, la care se asociau legumele și fructele.

Partea II-a

Revirimentul alimentației după 1700. Cultivarea porumbului și cartofului au produs o adevărată revoluție în stilul de alimentație din spațiul românesc, prin faptul că porumbul va înlocui substanțial meiul, deși este o cultură incomparabil mai pretențioasă, iar cartoful la rândul său va înlocui multe din rădăcinoasele care se foloseau curent în alimentație. Treptat aceste alimente vor deveni principala sursă de hidrocarbonate.

Atât de răspândită a devenit cultura porumbului de exemplu încât alimentația unilaterală cu mămligă va fi legată multă vreme de evoluția endemică a unei boli carentiale cunoscută sub numele de pelagră, sau boala celor trei D (diaree, dermatită, demență) care făcea ravagii în populația rurală, cauzată fiind de lipsa unei vitamine esențiale în metabolismul proteic și anume niacina (vitamina B3, sau PP – pelagro-preventivă).

Totuși cantitatea mică de proteină (vegetală) pe care o conțin aceste alimente nu satisfăceau nevoile de bază ale aportului proteic. Fasolea, mazărea, bobul și linte, iar mai apoi soia și floarea soarelui vor îmbogăți paleta alimentară a populației și vor spori substanțial aportul proteic de origine vegetală, dar mai consistent vor spori aportul lipidic prin uleiurile vegetale extrase din aceste plante.

Dintre acestea un loc aparte aveau să-l aibă fasolea care se cultivă în țara noastră din secolul al XVIII-lea, supranumită și „carnea săracului” (plantă agățătoare nepretențioasă, crescând în orice condiții, își are originea în America Centrală) și soia care pătrunde la noi în 1876, întâi în Transilvania apoi se răspândește pe tot teritoriul țării. Foarte bogată în proteine și lipide, soia de proveniență asiatică, unde este supranumită „carnea fără oase” sau „vita chinezească”, aveau să îmbogățească substanțial alimentația prin varietate și conținut.

Un loc aparte în dezvoltarea paletelor resurselor alimentare îl deține floarea soarelui (Helianthus; helios – soare, anthus – floare) pătrunsă în țara noastră la mijlocul secolului al XIX-lea și cultivată pentru prima dată în proximitatea Vasluiului, ajungând aici din Rusia via Basarabia (Orhei, Bălți), unde și apar primele prese de ulei (oloerși). Originară din America centrală (Mexic unde era cunoscută ca floarea mexicană, crizantema peruană, floarea de aur indiană, sau crizantema americană), a pătruns mai întâi în Spania ca plantă ornamentală datorită frumuseții coroanei ce imită soarele pe care-l urmărește de-a lungul zilei. Ajunge apoi în Europa Centrală unde începe să fie folosită pentru extragerea uleiului, la început de utilitate industrială și abia în secolul al XVIII-lea pentru extragerea uleiului comestibil. Va deveni astfel o resursă importantă pentru grăsimile de origine vegetală a cărui utilitate culinară ajunge să fie extrem de importantă în diversificarea alimentației prin noi preparate.

Acestor alimente li se adaugă din cele mai vechi timpuri produsele animaliere, mai bine spus de la începuturi de când omul domesticește animalele și le crește în băcătură asigurându-i o serie de produse ca; oule, laptele, brânzeturile și carnea. Până în secolul al XX-lea principala resursă proteică pentru consumul majorității populației erau laptele, brânzeturile și ouăle. Animalele domestice erau folosite mai puțin pentru carne și mai mult pentru tracțiune și

munci agricole și doar în subsidiar pentru produsele lor, multe dintre aceste produse fiind destinate vânzării și mai puțin consumului în familie. Carnea era consumată ocazional de sărbători, nunți, botezuri, consacrate istoric fiind sacrificarea mielului de Paște și a porcului de Crăciun. Pescuitul și vânatul rareori constituiau resurse alimentare și doar ocazional.

Aceste realități au făcut ca structura alimentației să fie particulară ca valoare calorică și ca repartiție a principiilor nutritive, ceea ce a condus la un specific alimentar caracteristic poporului nostru din cele mai vechi timpuri așa cum subliniam mai sus. Mai mult ca atât, aceste particularități au făcut ca românul să fie puțin pretențios la cantitatea și calitatea alimentației. **„Meiul, ciorbele lungi cu legume și multă apă, brânza cu ceapă, verdețuri și fructe, lapte și ouă și foarte rar carne au constituit alimentația de bază pentru multe secole”** (I Claudiu). Se adăugau acestei sărăcii alimentare și posturile foarte lungi care cuprindeau uneori o treime dintr-un an, ceea ce accentua, prin exigențele lor, restricția proteică din alimentație.

Secolele XVII și XVIII aveau să diversifice substanțial varietatea alimentară prin aclimatizarea multor plante la zona europeană, iar secolul XIX și XX, prin mijloacele moderne ale agriculturii extensive și intensive vor conduce la o abundență alimentară ce se va răsfrânge decisiv asupra modului de alimentație în Europa și implicit în țara noastră. Gheorghe Crăiniceanu în **Igiena țaranului român – 1895** arăta că **„mămăliga era stălpul casei, iar legumele erau cel mai uzitat și plăcut adaos”** Mămăliga cu cartofi sau lapte, fasolea păstăi sau boabe, varza și castraveții (ca legume proaspete sau murate), lăptuci, ștevie, urzici sau dovleci erau principalele leguminoase, la care se adăugau; linte, mazărea, bobul, năutul, spanacul, măcrișul, ceapa, usturoiul și ciupercile.

Referințele istorice ale timpului arată că arta culinară se limita la trei procedee majore folosite în prepararea alimentelor și anume; fierberea frigerea și coacerea. După cum observă Ion Claudiu (expert OMS - în „Alimentația poporului român” - 1939), prăjirea era de dată recentă, odată cu apariția uleiurilor vegetale, mai ales de floarea soarelui. În opinia acestui autor poporul român era în principal un popor lactovegetarian ca stil de alimentație (popor mănăcător de lapte), iar prin modul de preparare alimentele aveau calitățile foarte apropiate celor naturale.

Unele din aceste alimente, tocmai datorită caracterului natural, aveau și calități terapeutice, folosite chiar ca medicamente, cum era de pildă untul de primăvară (Gh. Micnicopschi), pentru că în pășunatul oilor se găseau multe plante medicinale cu proprietăți terapeutice.

Alin Ciupală referindu-se la alimentația primei jumătăți al secolului al XIX-lea, odată cu avântul producției agricole din perioada regulamentului organic (1829-1859) spune că **„alimentul de bază era mămăliga din făină de porumb la care se adăuga fasolea, laptele, varza, ceapa și usturoiul”**, deasemenea amintește pentru prima dată de cultivarea orezului.

„Laptele era așa de puțin că nu se întrebunțează ca aliment ci ca medicament” observa dr. Nicolae Lupu la sfârșitul secolului al XIX-lea, iar marele nostru fiziolog dr Grigore Benetato observa că pentru începutul secolului al XX-lea **„pâinea albă doar pentru orașeni și avuți, și ca un fel de prăjitură pentru copii când sunt bolnavi: cozonacii și plăcintele doar la zile mari”**

Din cele expuse până aici se poate trage concluzia că marea majoritate a poporului român de-a lungul istoriei sale a avut o alimentație carentată în unele principii alimentare, îndeosebi

Restitutio (7)

Fața 1		Fața 2
8	1	2
5	4	7
		3
		6

Diavolul. Învrăjbitor al lumii.
După credințele poporului român
 de Tudor Pamfile, 128 p.

— Luați, băieți, casmaua și săpași sub prag!
 Scoaseră cazanul cu bani și-l împărțiră câte trei.
 Umplu omul o pereche de desagi de bani și se duse acasă la copii. Legă calul de *cocâr/ă* găriciului, și le dete banii să-și cumpere și ei mălaiu. După ce mâncară, vărsă banii toți pe masă să-i numere.
 Frate-său, ăla care fusese cu el pe un loc, trimise copiii la el:

— Ia duceți-vă, mă, de vedeți; el aseară n'a avut o pară să dea la pod și acum, de unde are el calul legat la el acasă?
 Când copiii s'au dus la el, l-au găsit cu masa plină de bani. Repede au dat fuga la tat-său acasă și-au spus:
 — Aveă, fată, o masă de bani, și calul, spuneă că este al lor!

Veni frate-său la el și zise:

— Bine, frate-meu, aseară n'aveai o pară să dai la pod și acuma, de unde ai atâtă băneț, că eu nu mai am nici un ban? Spune-mi și mie: de unde ai căpătat?

— Din margenea podului, de unde m'ai lăsat, — răspunse el. M'am băgat sub o lunfre și de acolo am căpătat banii.

— Mă duc și mă bag și eu, — zise ăl cu strămbătatea.

— Du-te frate-meu, îi zise ăl cu dreptatea.

Se duse și se băgă acolo. Veni tarțorul și cu toți Dracii, să le dea porunci. Șchiopul nu veni.

— Ce este pricina de șchiopul n'a venit? — zise tarțorul.

Spuseră toți ăilalți că șchiopul n'a putut să facă poruncile și s'a prăpădit.

Ce-i veni unuia în gând?

— Mă, ia luați sama, că ne-o fi auzit cinevă.

Când răsturnară luntria, găsiră pe ăl cu strămbătatea, — nu i-a ajutat Dumnezeu!

Li deteră și lui de-acolo Dracii, un cal bun,

Cu picioare de alun,

Cu brâu de mămăligă

Și cu *dălogii* de lapte dulce.

Când zicea: dur!, — cădeă:

Când zicea: deal!, — mai rău cădeă!

Zi de vară

Până 'n seară,

Nu eră [chirp] să ocolească un blid de papară!

Celalalt, rămas gol și fără bani, se tot gândiă:

Dacă nu-i noroc și parte,

Cu Dumnezeu nu m'oiu bate!

Și a plecat așa, în dorul lelii, până s'a dus de s'a culcat la *sireajă* unui pod de peste o apă mare. I-eră rușine să se ducă în sat și se făcuse ghem acolo, să măie porcii la jir până la ziuă.

Dar poate omul să închidă ochii? Pe la miezul nopții, îl scoală un *haraiman* de oameni, cari mai de cari mai încornorași și mai schimonosiși; iar în frunte-le unul mai *haidoș*. Eră adunată acolo toată liota Diavolilor cu tarțorul lor. Pasă-mi-te acolo îi strângeă el să le împartă porunci.

Se face tăcere, și pe urmă tarțorul începe:

— Tu, — zice unui drac, — să te duci mâine dimineață în satul cutare; știi, colea su'coastă șed doi frați. Le-a lăsat tat-său niște bani în pământ și ei, neștiind că sunt îngropași, se ceartă de atâtă vreme: «sunt la fine», — zice unul; «ba la fine, măi creștine; dă-mi și mie!» — zice celălalt. Și banii, săracii, sunt în pământ la stâlpul din dreapta porții celei mici. Tu să te duci la poarta bisericii și când or ieși dela închinăciune, să-i *înlăriți și să-i faci să se omoare* (1), că ne-or rămâneă nouă și banii și sulețele lor. Ai auzit?

— Am auzit, Intuneciumea voastră!

— Tu, — zice Sarsailă altui Necurat, — să ai grijă când o ieși preoful din altar, să-l duci în cârciumă să se îmbete, să se tăvălească ca porcul, și pe urmă să-l duci acasă, să-i iei mințile, să păcătuească cu fic-sa. Ne trebuie și sulețele lor. Auzitu-m'ai?

— Auzit!

— Tu și tu și tu, — zice deodată la mai mulți încornorași, — duceți-vă în satul vecin cu al ăstora și faceți meșteșug de duceți lumea în cârciumă în timpul slujbei bisericești. Să fie mai plină casa mea decât casa lui Dumnezeu.

Mai poruncește Tarțorul ce mai poruncește și la ceialalți, și când cânlă cocoșul de trei ori, piere cu toți ai lui, — ducă-se pe pustii!

(1) Vezi mai sus, p. 35-36.

Omul cu dreptatea auziă vorba lor, dar le dedese toate pe una : frica că l-or prăpădi duhurile necurate.

Odată scăpat, tot cu gândul la faple bune:

— Ia să mă duc eu să scap dela pierzare sufletele rându-
te lui Sarsailă,— și pleacă.

În satul cu cei doi frați certați pentru banii părinților: se du-
ce la biserică. Când să iasă, vede doi inși încăierându-se:

— Banii dela tata, că te omor !

— Ba dă-mi-tu, că sunt la tine, hoțule !

Și scot cuțitele. Erau gata-gata să și le 'nfigă în piept,
când, odată se repede între ei creștinul cu dreptatea.

— Ce umblați, oameni buni ? Nu vedeți că e Dracul între
voi ? Oprivi-vă mai bine și faceți-vă cruce, că vă spun eu un-
de vă sunt banii.

Le prinde mâinele, și se mai potollesc, iar când își fac cruce,
se imblânzesc de tot.

Fugise spurcatul, vezi dumneata...

Îi *dessumenește* cel cu dreptatea, îi duce la locul cu no-
rocul și găsește sumedenie de bani... Doamne, Doamne, un-
de-mi dă moșul Dumnezeu și mie ? Au dat și omului cu drep-
tatea și s'au împăcat.

Se duce și la preot. Îi găsește beat turtă și pe cale de a
făptui păcatul.

L-a pus să-și facă cruce, și preotul, venit în simțiri, îi mul-
țumește cu lacrimi în ochi. Ba-i mai dă și bani, să nu spuie
la alții.

Pe urmă cel cu dreptatea mai împiedică, după pulerea
sa, și pe celalaltii rânduții de jupân Sarsailă în tunicului...
și pe seară, se duce mulțumit acasă la el. Își cumpărase
alle haine și-și poruncise și niște case mai de Doamne ajută.

Acu aude cel cu strămbătatea, săracul, de belșugul ce dă-
duse peste tovarăsu-i de muncă și se duse la el.

— Ce făcuși, mă frate, de te îmbogățiși ? Par că hainele și
banii mi-i dedeseși mie, de când cu priinsoarea. Așa-i că tot
strămbătatea e mai bună ?

— Ba e dreptatea, vere !

Și-i spune tot : « uite și uite și uite », de-a fir a păr cum se
îmbogățișe.

peste care eră un pod, la care se plătiă o pară de treceă.
Omul cu dreptatea n'avu o pară să dea la pod, iar cel cu
strămbătatea plăti la pod. Bietul om cu dreptatea rămase.

Știind apa ce eră mai mică print'r'un loc, plecă pe marge-
nea apei, să se ducă să treacă pe acolo. Ducându-se, iață
că vine un nor de ploaie. Acolo era o *luntre*. Al om se
bagă sub luntre până o trece ploaia. Șezând bietul om sub
luntre, se făcu sară și se pomeni cu o vorbă în luntre. Eră
tartorul Diavolilor : strânsese pe celalalt, ca să le dea po-
runcă. Și le dele porunci. Mai rămăsese unul schiop.

— Mă, tartorul îi zise,— ei, fie șchiopule, o să-ți dau porunci,
să mi le faci. Să te duci la cutare sat, la doi frați, că a mu-
rit tatăl lor (1) și a rămas un cazan cu bani îngropat sub
pragul ușii. Ei nu știu, nici unul, nici altul. Să-i faci să se
faie până la ziuă. Și să-ți mai dau o poruncă : să te duci la
popa, să-l faci să omoare pe fie-sa.

Atât popa, cât și ai doi frați erau din satul omului cu drep-
tatea. El, auzind, ieși repede de sub luntre, dele prin apă și se
duse drept acasă la ai doi frați. Ei stau cu cuțitele, unul la
altul și ziceau :

— Tu știi banii !

Iar celălalt :

— Ba tu știi banii toți.

El,— omul cu dreptatea,— le zise :

— Stați, băieți, *mereu*, că voi nu știți banii lui *la'lău*. Eu îi
știu banii lui ta'lău, eu îi știu banii lui ta'lău ; să stați până
când oiu veni eu la voi.

Se duse la popă. Popa vrea să taie pe fie-sa. El a zis :

— Stai, părinte ! Ce faci ? Deschide ușa, că se răde Dracul
de tine !

Dracul, văzând cu nu poate să facă poruncile ce i s'au dat,
plesni în bălătură ca un foale cu cățran. Popa, văzând că eră
să rădă Dracul de el, luă și dădă omului cu dreptatea calul ce-l
avea mai bun, și-i dele și traista calului plină de bani. El
luă traista calului cu banii, și se duse la ai doi frați și le
spuse :

(1) În text : *taf-sân*

—Mă, frate-meu, îmi luași o sută de lei; păcat, că țineam și eu copiii!

—Taci, mă frate-meu că eu îți mai ieau o sută...

—Ba că nu-ți mai dau...

—Ba îți ieau ..

—Dacă este așa, zise ăl cu dreptatea, aid' să ne judecăm la zapciu.

Mergând ei pe drum, iacă zapciul le ieși înainte și întrebă:

—Ce, mă băeți, ce vă certați?

—Ce să ne certăm! *E*le că am fost și noi la oraș, și am lucrat și am luat câte trei sufe de lei, și frate-meu-asta mi-a luat o sută de lei, și acū spune că îmi mai ieau o sută.

Zapciul le-a spus:

—Mă băeți, de când ați plecat voi de acasă, uite că s'a întors judecata: *este mai mare strâmbătalea ca dreptatea*; îți ieau asta sută de lei.

Omul, văzând că zapciul îi face tot aceeaș dreptate, scoate punga dela brâu, și-i mai dă, --îi mai dă și altă sută de lei, și zise:

—Mă frate-meu, îmi luași banii. mă lăsași sărac...

Iar el zise:

—Taci, mă frate-meu, că îți mai ieau și sută aialaltă.

Iar cel om zise:

—Eu nu-ți mai dau nici un ban, până nu ne-om duce să ne judece și popii, că ei sunt *capu' legii*.

Mergând ei, iacăță că se întâlnesc și cu popa, care zice:

—Ce, mă băeți; ce vă certați?

—Uite, părinte, am lucrat și am căpătat câte trei sufe de lei și frate-meu asta mi-a luat două sufe de lei și acum spune că să-mi mai ieau și sută de lei ce mi-a mai rămas!

—Apoi, uite ce e, băteți, --zise popa; de când ați plecat de acasă, s'a întors judecata. *E mai mare strâmbătalea ca dreptatea*; îți ieau asta sută de lei.

Omul, săracul, văzând că și popa îi face aceeaș dreptate, îi defe și sută aia de lei. Al cu strâmbătalea făcuse nouă sufe de lei, și ăl cu dreptatea rămăsesse mai sărac de cum fusese, lipit pământului, fără nici un ban.

Mergând ei pe drum, să se ducă asasă, dau de o apă mare

— Știi ce? --zise cel cu strâmbătalea. Mă duc și eu la pod. --Du-te, dec.

Și pleacă cheltuiorul, tot gândindu-se: «Poate or spune cornorații că mai sunt bani în vreun loc. Să mă duc să-i scot eu și să mi-i beau și să petrec. Ce să mai caut să scap de la moarte pe stăpânii lor? E mai bună strâmbătalea»

Se duce la locul cu pricina și se ascunde; iar colea în crucea nopții, iată vine taratorul cu ai lui.

—Ce-ai făcut, mă? --întreabă Sarsailă pe cornoratul trimis la cei doi frați.

—Nimic, Intunecimea fa! A fost un om su' pod și s'a dus de a spus poruncile Intunecimii tale oamenilor cu pricina: le-a arătat banii și s'au împăcat.

Rămâne Uciga-l-toaca pe gânduri.

—Dar tu? întreabă pe cel cu popa.

—Tot așa am pățit.

—Așa am pățit toți, strigă Dracii răcînd, de se cutremură pământul.

—Așa? --sbiară taratorul. la căutați, băeți, c'o fi p'aci, să-i arătam noi lui.

Cofelesc încoă, cofelesc încolo, până gălesc p'ăl cu strâmbătalea, tremurând vargă.

Il fac ciopăți-ciopăți și-l aruncă în apă, socofînd că el le-a stricat rostul.

Și .. așa! Nici praful nu s'a ales de bețiul care credeă în strâmbătalea» (1)

Povestirea a treia.

Doi lucrători. Unul recîstit, iubitor de *strâmbătalea* iea tot căștigul tovarășului său iubitor de *dreptate*, după judecata altora, și l lasă la un pod fără nici un ban. Acolo ascultă sfatul Diavolilor, ferește pe doi frați de-a se ucide și pe un preot de-a face un mare păcat, lucru care îi aduse înstărirea. Auzind tovarășul său, pleacă la pod unde Dracii îl prind.

«Au fost doi oameni săraci, săraci. Ne avînd ce să mai mînanțe și ei, de săraci ce erau, ce se gîndiră?

(1) *Ion Creangă*, I, p. 75-6. Cf. C. Rădulescu-Codin, *Ingerul Românului*, p. 50.

—Aid', mă, frate-meu, și noi în lume, unde om găsi, să lucrăm,—zise unul.

—Aid', răspunse celălalt.

Și plecară pe drum la oraș, să găsească de lucru. Când au ajuns la oraș, locurile se prinseseră (1) și ei au rămas tot fără lucru. Ce să facă ei? Șezură lângă un gard. Li văzû un boier, care veni la ei și-i întrebă:

—Ce sunteți dumnevoastră?

—Noi suntem lucrători și nu găsim de lucru,—răspunseră ei.

—Nu mergeți la mine până deseară, să spălați la bani, că vă plătesc câte o sută de lei pe zi?—zise boierul.

—Mergem,—răspunseră ei într'un glas.

Se duseră și spălară la bani până seara. Unul din ei, pe când a spălat la bani, a mai pitulat încă o sută de lei. Boierul le spuse:

—Băieți, duceți-vă și dormiți unde puteți și mâine, să veniți iar.

Ducându-se la gazdă, unul din ei a zis:

—Bodaproste, frate-meu, că astăzi căpătăiu o sută de lei!

Iar celălalt a zis:

—Da' bine, mă frate-meu, nu mai pitulași tu nici o sută de lei?

Cela a zis:

—Nu mai pitulăiu, frate-meu!

—Ba eu mai pitulăiu o sută de lei,—zise el.

Se duseră dimineața iar și se apucară iar de lucru, și lucrară până seara. Seara, le-a plătit boierul încă câte o sută de lei. Al nărăvaș a mai pitulat iar o sută de lei. Boierul i-a trimis să se ducă să doarmă unde a mai dormit și să vină a doua zi.

Seara iar se întrebă. Zise unul din ei,—tot cel de mai înainte:

—Mă, frate-meu, acuși mai pitulași vreo sută de lei?

El a zis:

—Nu mai pitulăiu, frate-meu, nici o sută.

(1). In text: *se completease*.

Iar celalt a zis:

—Ba eu iar am pitulat încă o sută de lei!

Dimineața iar s'au dus, și au lucrat până seara.

Făcând ei trei zile, boierul le-a plătit seara din urmă încă câte o sută de lei și le-a spus:

—Să vă duceți, băieți, că nu mai am de lucru!

Al care a ținut dreptatea, a făcut trei sute de lei, iar cel cu strâmbătatea a făcut șase sute de lei. Al cu dreptate a zis:

—*Bodă-prostri*, frate-meu, că dobândiți trei sute de lei, să-mi țin și eu copiii!

Iar celălalt a zis:

—Bine, mă frate-meu, și n'ai mai pitulat nici o sută de lei?

—N'am mai pitulat, frate meu,—zise el.

Dar al cu strâmbătatea a zis.

—Mă frate-meu, eu îți ieau fie o sută de lei!

—Că nu îți dau eu, zise celălalt.

—Ba îți ieau!

—Ba nu îți dau!

—Mă, frate-meu, dacă zici tu ca să-mi ieai o sută de lei, aid' la primărie, să ne judecăm!

Plecând ei să se judece, se'nfălțiră cu primarul pe drum.

El zise:

—Măi, buna ziua, măi oameni! De ce vă certați?

—Uite ce este,—zise al cu dreptatea; am fost și noi la oraș de am lucrat și am căpătat câte trei sute de lei și frate-meu așa zice că să-mi ieau mie o sută de lei.

Primarul i-a întreat:

—Ei, bine mă, de câte zile ați plecat de acasă?

Ei au zis:

—De patru zile!

—Iată mă, că de când ați plecat voi de acasă, s'a întors judecata. Îți ieau așa sută de lei,—a spus primarul.

El, dacă a auzit, scoate banii și-i dă aluina sută de lei și pleacă.

Mergând pe drum, cel cu dreptatea zice:

în ceea ce privește aportul proteinelor de natură animală. Predominanță a fost alimentația cu cereale, zarzavaturi, fructe și lactate cu fluctuațiile istorice cunoscute, marcate fiind și de evoluția agriculturii și zootehniei. Până în secolul al XX-lea alimentația se limita la posibilitățile furnizate în principal de economia domestică, cu alte cuvinte din alimente de proveniență gospodărească, preparate într-un mod caracteristic dominat de cele trei proceduri consacrate istoric; fierberea, coacerea și frigerea, iar conservarea se asigura prin afumare pentru cărnuri, uscare pentru fructe, conservare prin sare (brânzeturi și legume) și oțet pentru unele legume.

Impactul alimentației asupra tipologiei și stării de sănătate.

Fără îndoială că acest stil de alimentație a determinat și anumite particularități metabolice la care s-a adaptat întreaga fiziologie a organismului și în mod deosebit aparatul digestiv, ceea ce a condus la un anumit echilibru fiziologic caracteristic zonei geoclimatice, realizând astfel chiar anumite tipologii somatice (vezi fizionomia omului de la munte și a celui de la șes). Dincolo de prezentarea eminesciană care viza îndeosebi sărăcia extremă, reprezentările umane ale diferitelor epoci din istoria noastră, începând chiar cu epoca dacică, arată totuși vigoare, forță și vioiciune, aspecte pe care folclorul le surprinde cum nu se poate mai bine, ceea ce ne duce la concluzia unei adaptări perfecte a strămoșilor noștri la condițiile concrete de viață ale zonei în care trăiau. Între acestea desigur alimentația este de departe cea mai importantă.

Pe de altă parte este greu de explicat faptul că longevitatea (în condițiile absenței unor incidente) atingea limite de înalte, comparabile chiar cu cele de astăzi, fără ca alimentația să aibă valențele nutritive ale celei din zilele noastre. Nu ne referim aici la durata medie de viață și nici la mediana vârstelor, sau speranța de viață la naștere, aspecte demografice influențate decisiv de mortalitatea infantilă, morbiditatea prin boli infecțioase (endemică și epidemică), conflictele armate frecvente care decimau populația bărbătească și nu rareori amenințau direct sau indirect existența populației civile, ci la indivizii care reușeau să depășească asemenea evenimente. Pentru că, dincolo de patologia carențială pe care o alimentație necorespunzătoare o provoacă, acest tip de alimentație poate asocia o slăbire marcată a rezistenței organismului în fața agresiunii, mai ales de natură infecțioasă, ceea ce și explică mortalitatea crescută a acelor timpuri care se datora aproape exclusiv infecțiilor.

Schimbarea stilului de alimentație la majoritatea populației începând cu secolul al XX-lea, deși în fapt pare să acopere exigențele științifice ale unei alimentații echilibrate, au condus totuși la apariția unei adevărate patologii nutriționale în care de departe cea mai relevantă este obezitatea cu tot cortegiul de complicații, între care diabetul și bolile cardiovasculare sunt cele mai redutabile. Este un paradox care nu poate fi explicat decât prin ceea ce afirmăm mai sus, adică prin deturnarea nevoilor metabolice reglate instinctual conform teoriei lui Richter, către satisfacerea plăcerii de a mânca, fără a ține cont de nevoile reale ale organismului, cu alte cuvinte a aceluși echilibru între aport și consum cunoscut încă din antichitate.

În lumea antică exista termenul latin *diocita* care includea toate elementele ce contribuie la menținerea stării de sănătate; aer, apă, hrană, temperatură, exercițiu fizic, odihnă, iar Hipocrate scrie încă din sec IV î.e.n. despre regimul alimentar la omul sănătos și bolnav. Herodot amintește concepția egipteană conform căreia „**hrana este sursa tuturor relelor**” concepție preluată de europeni prin pitagoricieni în formula „**hrana este izvorul tuturor bolilor**” Mai mult decât atât, Hipocrate vorbind despre regimul alimentar al omului sănătos spunea că „**dacă reușim să găsim pentru fiecare om echilibrul dintre alimentație și exercițiile fizice astfel încât să nu fie nici mai mult nici mai puțin, am reușit să descoperim mijlocul de întreținere a sănătății**” (De l'ancienne médecine – Tremolliere).

Această afirmație avea să stea la originea concepției moderne, adică a echilibrului între ceea ce primește organismul (hrană) și cheltuiește (prin mișcare), cei doi poli care concură la menținerea sănătății; hrana și mișcarea, asigurând în același timp

dezvoltarea fizică, forța și aptitudinile individuale. Bazele științifice ale acestei concepții vor apare abia după ce știința, prin Lavoisier, a demonstrat în sec al XVIII-lea că în organism se produce un proces de combustie lentă a carbonului și hidrogenului (adus prin alimentație) în prezența oxigenului (adus prin respirație), rezultatul fiind energia eliberată de aliment prin descompunerea sa până la de bioxid de carbon și apă.

Relația alimentației cu sezonul, profesia și zona geografică erau bine cunoscute încă din antichitate „**între alimentație, origine, și locul geografic ocupat de un popor este o legătură care nu trebuie ruptă niciodată**” sau după cum spunea Hipocrate „**mai degrabă un regim alimentar nepotrivit decât să schimbi obiceiurile alimentare ale bolnavului**” Din acest concept vor decurge și principiile generale ale terapiei dietetice (din nefericire atât de neglijate astăzi chiar de unele școli de prestigiu) care vor intra în arsenalul terapeutic al oricărui tip de îmbolnăvire, cu deosebire în patologia digestivă și nutrițională sub denumirea generică de tratament igienico-dietetic. Aceste principii, după Wohl și Goodhart, ar putea fi următoarele:

- **principiul respectării obiceiurilor alimentare;** în virtutea căruia dieta va fi modelată în așa fel încât să se adapteze specificului zonei și preferințelor alimentare ale bolnavului. Prin urmare dieta terapeutică va fi o dietă normală pentru zona geoclimatică în cauză, modificată doar calitativ în funcție de suferința bolnavului,

- **principiul respectării comportamentului alimentar al bolnavului,** ce ține de o serie de factori cum ar fi; factorii emoționali, economici, tipul de muncă, familie și statut social, pentru că o dietă prelungită poate conduce la consecințe grave printre care și modificarea personalității,

- **dieta se adaptează gravității și duratei bolii,** îndeosebi pentru bolile care se însoțesc de autofagie tisulară cum sunt bolile metabolice dezechilibrante, bolile cronice consumptive, febra prelungită etc. Aceste stări patologice conduc la un bilanț azotat negativ, generat îndeosebi de pierderile excesive de azot,

- **corectarea dezechilibrelor nutriționale determinate de boală,** sau puse în evidență cu ocazia investigațiilor, corecție care se face concomitent sau înaintea abordării cauzei bolii.

Dacă ultimele două principii sunt pur medicale, primele două au puternice baze fiziologice, strâns legate fiind de caracteristicile zonei geoclimatice și a obiceiurilor alimentare ancestrale, care-și pun amprenta pe tipologia individuală a unui popor într-un spațiu geografic delimitat.

Globalizarea și uniformizarea alimentației. Nocivitatea răspândirii stilurile alimentare străine pe care le aduce globalizarea afectează profund capacitatea organismului de a face față unor activități metabolice diferite, care presupun supralicitarea unor căi metabolice alternative, activități enzimactice diferite a căror rezultat pe termen mediu și lung nu pot fi altele decât boli metabolice și nutriționale ce pot afecta toate vârstele. Evocatoare în acest sens este patologia digestivă (mai frecventă astăzi ca oricând), pornind de la sindroame dureroase abdominale (aproximativ 30% din patologia copilului și adolescentului), sindroamele de maldigestie și malabsorbție, până la bolile inflamatorii cronice și neoplazice ale stomacului, duodenului, intestinului subțire și colonului.

Mai mult ca atât, adoptarea unor regimuri dietetice din alte zone geografice pentru anumite îmbolnăviri sau situații fiziologice particulare s-au dovedit contraproductive, pentru simplul fapt că făcând abstracție de specificul local produc dezechilibre metabolice și endocrine severe. Un exemplu în acest sens este adoptarea dietei gravidei cu suplimente de principii alimentare după tratate americane sau central europene, diete care se răsfrâng asupra fătului, conducând la obezitatea infantilă prin mecanism hipotalamic și umoral; sistemul endocannabinoid, sistemul grelină-lectină, orexigene-anorexigene etc. Un alt exemplu ce se adaugă acestui aspect vine din domeniul dieteticii infantile. Aceasta a suferit mutații importante în ultimele decenii prin utilizarea preparatelor industriale de lapte aparținând altor zone geoclimatice cu adausuri substanțiale de vitamine, oligoelemente, acizi grași polinesaturați și alte ingrediente, chipurile ca rezultat al cercetărilor științifice de avangardă (în bună parte stipendiate de marile companii a căror interese comerciale sunt ușor de intuit), care nu fac altceva decât să deturneze un metabolism ancestral determinat.

Rezultatul este unul dezastruos, pentru că obezitatea infantilă a ajuns să depășească 40%, cifră care se regăsește și în populația generală, prin urmare într-o populație în care cu nici 30 de ani în urmă obezitatea nu depășea 10%, iar la copil era o raritate. **Iată de ce o atitudine de bun simț atât în cercetarea științifică cât și în promovarea unor produse alimentare cere cu necesitate respectarea obiceiurilor alimentare, a tradițiilor în arta culinară, în cadrul cărora s-a realizat de-a lungul timpului acea adaptare metabolică ca o trăsătură caracteristică unei populații date și pentru care există puternice argumente biologice.**

Orientări și perspective. Pentru exemplul dat mai sus soluția ar fi ca alimentația gravidei să urmeze obiceiurile zonei geografice respective, cu asigurarea necesarului sub aspect cantitativ și calitativ, utilizând ca bază alimentele cu care este obișnuită, iar pentru copilul născut, alimentația cu laptele mamei și diversificarea clasică cu alimente naturale, autohtone preparate în stil tradițional și evitarea pe cât posibil a preparatelor comerciale, a căror nocivitate este deja vizibilă. Desigur aceste considerații pot fi extinse la toate categoriile de vârstă.

Câteva concluzii s-ar putea desprinde din prezentarea de mai sus. Aceste concluzii ar putea fi extrem de utile în condițiile civilizației noastre amenințată de globalizare;

- comportamentul alimentar al unei populații date are resorturi biologice consacrate istoric. Sub acest aspect nota caracteristică poporului nostru este o predominanță a hidrocarbonatelor, cantități reduse de grăsimi și chiar mai reduse de proteine. Modificarea acestor obiceiuri pot conduce la deturnări metabolice a căror consecință sunt bolile nutriționale (obezitatea, diabetul tip II insulinoresistent, dislipidemia, ateroscleroză etc. în creștere explozivă astăzi), boli care sunt mai periculoase prin complicații decât unele carențe din regimurile tradiționale ușor de compensat astăzi.

- modul de preparare a alimentelor în bucătăria românească tradițională este fierberea, frigerea și coacerea, toate având calitatea de a prezerva într-o mare măsură valoarea nutritivă și caracterul natural al alimentelor. Prăjirea, deși are ca rezultat un produs mai apetisant, prin modificarea caracteristicilor alimentului și prin realizarea unor structuri chimice nocive, devin mai greu de digerat și au un impact negativ în primul rând asupra organelor digestive, ceea ce a și condus la o patologie digestivă particulară evocată mai sus.

- este absolut necesar ca prepararea alimentelor să se facă preponderent din produse autohtone care păstrează caracteristicile

solului și climei, la care poporul nostru s-a adaptat de-a lungul existenței sale.

- evitarea condimentelor, conservanților, aditivarea cu substanțe chimice, a semipreparatelor, a preparatelor tip fast food și mai ales a preparatelor industriale, care în genere au o nocivitate crescută prin substanțele chimice pe care le conțin, devine o necesitate imperioasă pentru zilele noastre și în perspectiva vremurilor ce vin. Reamintim aici că procedeele tradiționale de conservare; afumarea, uscarea, conservarea prin sare și oțet, s-au dovedit a fi incomparabil mai puțin nocive decât metodele industriale actuale.

- bucătăria tradițională rămâne soluția cea mai bună ca răspuns la ofensiva comercială a producției alimentare, prin urmare recurgerea la această formă de preparare culinară poate fi și soluția menținerii stării de sănătate.

În respectarea acestor principii se poate regăsi arta de a trăi sănătos la români, popor care prin persistența multimilenară în spațiul său geoclimatic și-a creat un mod de a fi consacrat în obiceiuri și tradiții, a căror valabilitate are girul istoriei și se fundamentează pe puternice resorturi biologice.

Mai mult ca oricând preceptele hipocratice privind alimentația devin imperative ale zilelor noastre, pentru că stilul modern de alimentație și sedentarismul sunt amenințările cele mai mari pentru toate vârstele. Prin urmare realizarea aceluși echilibru între aport și consum în viața de zi cu zi, altfel spus, între alimentație și mișcare, vor împiedica aportul alimentar să devină cauza tuturor relelor, sau a tuturor bolilor, cum pe bună dreptate credeau anticii. Astfel aportul alimentar va ajunge să corespundă afirmației lui Hipocrate că „**cel mai bun medicament este hrana**”.

Referințe bibliografice:

1. Benetato Gr A- Problema alimentației pentru individ și colectivitate, 1939.
2. Ciupală A – Istoria modernă a românilor, Ed. Tritonic, Buc. 2009.
3. Crăiniceanu Gh-Igiena țaranului român, Tipografia Carol Gobl, Buc 1895.
4. Feshgijere A H-Hipocrate L'ancienne Medecine, Klincksieck, Paris, 1948.
5. Mencinicopschi Gh, Negulescu R G-Alimentația pentru o viață sănătoasă, Ed. Litera, Buc. 2010.
6. Mincu I – Tratat de dietetică, Ed Med. Buc. 1974.
7. Mincu I – Universalitatea alimentației. Istoria și particularitățile alimentației la români, Ed. Med. Buc. 2000.
8. Tremolieres J Mosse A Delbes L – Dietetique therapeutique, Ed G Doin, Paris, 1958.
9. Wohl M, Goodhart R – Modern Nutrition in Health and Diseases, Ed. Kimpton, London, 1960.

REFRAȚII CRITICE

Laurențiu CHIRIAC

Această carte – intitulată sugestiv **REFRAȚII CRITICE** (Bârlad, Ed. Sfera, 2013) - este mai degrabă un op care se lasă cu greu digerat și acceptat, căci se constituie într-un copleșitor **dosar de judecată al literaturii județului Vaslui**. În el, autorul - distinsul profesor și critic literar **TEODOR PRACSIU** din Vaslui - reacționează și încearcă să-i surprindă literaturii din județ principalele sale momente constitutive și calitățile care i-ar putea perpetua existența în lume, după un canon literar riguros și, mai ales, după utopiile acestuia. Căci aceasta pare să fie paradigma mentală în câmpul căreia încearcă să se miște ochiul planant al cercetătorului: observarea și descrierea unui soi de **ecosistem literar vasluian** care închide în sine suficiente nume și energii, în măsură să determine comunitatea literară județeană să reziste în confruntarea ei cu mitocănia și politicul post-modern.

Dar cine sunt făuritorii acestei literaturi județene pe care îi tratează **TEODOR PRACSIU**? Oare sunt ei naratorii neobosiți ai acestei perspective culturale pe care și-o dorește autorul? Au reușit ei să salveze **datul literar nativ al locului**, expurgând mundanul

din comunitate și contraoferind cu metafora epistemologică a unui **soi de hierofanie literară** cu funcție legitimizează?! Scriitorii semnificativi, condeierii de raft secund sau veleitarii sunt priviți de autor cu obiectivitate critică și li se decelerează liniile de forță ale creațiilor lor (acolo unde ele există cu adevărat!). Oricum ar fi, fiecăre lecitie de demnitate umană pe care prof. **TEODOR PRACSIU** o predă **umanișoarelor** din literatura județeană e un fel de **recurs la identitate și tradiție literară** românească. Astfel, tradiția literară devine în această carte motiv filozofic pentru o axiologie a unității de cunoaștere - consacrată autentificării literaturii județene în plan național, dar și o forță catharhică de garantare a consensului valoric.

Dar pentru aceasta, prof. **TEODOR PRACSIU** a suferit enorm până și-a creat propriul **habitus spiritual**, biruindu-și moartea mentală și inconfortul intelectual pe care îl ofereau cu generozitate cei ce-au descălțat de noimă literatura română. Deși cartea sa pare a fi o **cronică literară a unei lumi dispărute** sau a unei specii pe cale de dispariție, totuși ea se reactualizează prin **reinventarea**

pedagogiei criticului literar. Autorul cărții își savurează cu plăcere subiecții – fie dușmanii săi cei iubiți și neiubiți, fie neobosiții prieteni de odinioară. Numai așa a putut **TEODOR PRACSIU** să ajungă la conștiința echilibrului și la acea puritate a viziunii incoruptibile, caracteristică criticii literare aflate sub dictat științific, dar și să fie sagace și ironic, reconstituind parcă un **arc literar peste timp** și un sens calitativ al literaturii de legitimare a scriitorilor conjudețeni, permițându-și chiar lejeritatea bonomului care contemplă șansa acesteia de supraviețuire în lumea aceasta imberbă.

Dacă limba este cea care ne ajută să vorbim cu Dumnezeu și prin care Îi aducem Slava, atunci Codreanu cel tânăr glăsuiește numai atunci când vorbirea-i este mai folositoare decât tăcerea. Însă despre cum poate fi păzită și supravegheată îndeaproape această ușă a literaturii pe care a intrat mai întâi THEODOR CODREANU ne spune chiar autorul cărții: cu patimă și credință în forța scrisului, cu vehemență polemică și duh intransigent. Căci dacă te înveți să nu vorbești cu asupra de măsură, atunci paza lui TEODOR PRACSIU asupra literaturii de bună calitate va fi mult mai călită decât adamantul.

În altă ordine de idei, când vezi că cineva are nevoie de tămăduire sufletească, nu-ți șopti în gând: de ce nu l-a vindecat nimeni? Ci încearcă și izbăvește bolnavul de patimi și nu le cere socoteală celorlalți pentru nepăsarea lor. Căci dacă vezi pe jos aruncată o monedă de aur, nu te duci la nimeni ca să întrebi de ce n-a ridicat-o, ci te grăbești să fii tu primul care o ridică. Astfel a gândit și **TEODOR PRACSIU** despre confratele **ION ENACHE** căzut în beția poeziei, iar tămăduirea acestuia nu a fost o goană a criticului după comori. Ci el a revărsat asupra neliniștitului și complicatului poet vasluian cuvinte de învățătură, i-a bandajat versurile cu blândețe, ba chiar a deosebit ceea ce era prețios din poezia sa de ceea ce ar fi putut fi netrebnic. Și datorită lui **TEODOR PRACSIU**, poetul **ION ENACHE** rămâne fără de cusur pe tărâmul cuvântului.

Deși poate fi socotit un adevărat cavaler astral, **TEODOR PRACSIU** nu poartă fuduliile în tabacheră, căci nu fumează literatura, ci doar o poartă în suflet, deci o simte și reacționează chiar și numai la auzul veștii că s-ar afla prin apropiere. Așa l-a simțit și pe rebelul lucid **IOAN BABAN**, care are un exercițiu liric îndelungat și o fecunditate a scrierii. Cu a sa elocință neliniștește Apele tăcerii, umbland Teleleu prin Europa și pe Tărâmul interzis, căutând Transcendența morilor de vânt, într-un Anotimp al imposibilei iubiri.

Fundamental în poezie și recules în propriul său turn de fildeș, **DANIEL DRAGOMIRESCU** este privit de autorul cărții ca cel din urmă rapsod care tratează cu cinism absurdul existenței, apelând și la fulgurații esoterice. În schimb, **SIMION BOGDĂNESCU** reprezintă fabula mistică a apetenței pamfletare din poezie, în timp ce **ION IANCU LEFTER** - ca sacerdotiu liric al satului, cu slova crescută printre miresmele pământului - rămâne în viziunea lui **TEODOR PRACSIU** un **Orfeu vasluian al poeziei**. Desigur, nu este uitat nici sublimul poet al Hușilor - **ION ALEXANDRU ANGHELUȘ** - profesorul de pe drumul diacronic al magiei versului.

De o altă manieră sunt analizați cu obiectivitate de către **TEODOR PRACSIU** și **CONSTANTIN SLAVIC** - povestitorul din umbra lui Sadoveanu, la care poți descoperi savoarea scriiturii, **PETRE IOSUB** - un adevărat ziditor de intelectualitate și de arheologie metafizică, **CONSTANTIN CLISU** - semnul de carte românească din Canada și, mai ales, tenacele enciclopedist **TRAIAN NICOLA** - cel care a avut vocația totalității și aspirația exhaustivului.

Cu o noblețe și o recunoștință aparte, **TEODOR PRACSIU** amintește elogios despre **Domnul Teatru** - **VALENTIN SILVESTRU** - marele critic de teatru care a bătut gongul pe marile scene ale teatrului românesc, a redescoperit vituperanța criticului de teatru și a esențializat posteritatea idelilor de teatru și umor românesc. La fel vorbește și despre haiducul **GRUIA** al lui **NOVAC**, acest neastâmpărat făuritor de reviste literare bârlădene, spirit critic al cetății și veșnicul tânăr genuin, permanent ecou străfulgerat al eului vanitos. Desigur, din urma sa vine acest justițiar nevindecabil - **MIHAI SULTANA VICOL**, mai mereu persecutat că stă cu mâna în

beregata poeziei bârlădene, în timp ce MARIAN CONSTANDACHE să străduiește să-l priceapă pe Eminescu, prizând în versuri o narcoză a hermeneuticii. În schimb, aflat mai mereu la marginea nopții, poetul vasluian LEONARD CIUREANU își arde propria suferință în clocotul sângelui himeric al neîmplinirii.

Cât despre **boemul candid** **TITI GHEORGHIU**, **trandafirul de foc** - **MARIA MAGDALENA PELTOLA** și **naivul LIVIU BOTEZ**, ai fi tentat să crezi că **TEODOR PRACSIU** i-a introdus într-o vâltoare a poeziei de dinaintea poeziei. Din oglinzile memoriei, îi recuperează și pe mai cunoscuții **IORGU GĂLĂȚEANU**, **IOAN MĂCNEA VETRIȘANU**, **DUMITRU APOSTOLACHE**, **D. V. MARIN** și **ION GHEORGHE PRICOP**. Oricum, sagace și meticolos, autorul **REFRAȘIILOR CRITICE** îi trece în revistă și pe unii **nobili slujitori ai teatrului bârlădean**, cum ar fi: regizorul **CRISTIAN NACU**, **CONSTANTIN PETRICAN**, **VASILE MĂLINESCU** și **DORIN MIHĂILESCU**, dar nu-l uită a-l restitui memoriei noastre pe omul de cultură **IOAN MANCAȘ**.

În altă ordine de idei, **TEODOR PRACSIU** este judecătorul îndreptățit să-i critice și să-i apostrofaze pe cei care au luat mită din literatură și au măsluit-o cu nesaț, dând vina pe situația încalcită și pe exprimarea lor necoaptă. El a presimțit aproape de unul singur puritatea chemării sau nechemării literare a fiecăruia, că doar a primit drept prisos de la Dumnezeu mai multă rațiune a criticii, cu care a putut vedea - mai îndepărtat, mai întins și mai în adâncul creației - grația celor care au condei. A amendat, astfel, în toate felurile, acei scriitorăși oarecare care n-au ars îndeajuns în focul creației lor literare. Această oropsită pleiadă de hidoși ai literaturii din județul Vaslui are false orgolii damnate și în slova lor doar îmbălsămează literatura autentică, grăbindu-i pieirea. Ei tot speră că cititorii și posteritatea le vor fi recunosători pentru însemnarea rândurilor lor nestemate, numai că tot ceea ce ține de searbăd și de evidentă decadă în goliciunea lumii.

Reflexul de vultur ce bate agale din aripile imperiosului cuvânt l-a determinat pe **TEODOR PRACSIU** să facă un serviciu de ecarisaj literar în această carte, brăzdând văzduhul literaturii cu al său sfat pentru cei ce sunt neaveniți și pentru cei ce vor dori să facă din literatură doar o a doua soție. **TEODOR PRACSIU** condamnă scriitorul care nu va putea inspira din slove sfințenia a ceea ce trebuie să fie sfânt și e condamnat la sărăcia minții și a sufletului. De cuvânt trebuie să te apropii cu sfială și sinceritate. Mare nenorocire este pentru un scriitor dacă rostește cuvântul la vremea când sufletul încă nu i s-a așezat la locul lui, căci la fiecare pas pe care îl încearcă în literatură își este propriul detractor.

De altfel, **TEODOR PRACSIU** - în lucrarea sa - nu dorește să fie neaparat fazanul care s-a săturat să tot aibă dreptate la adresa celor care lasă mizerii pe pajiștea literaturii sau a celor care sunt într-o mirifică inconsistență în creația literară, ci și-a spus propria-i poveste a durerii și a amintirii în republica literelor, fie prin intermediul reacțiilor critice, a meticuloaselor eseuri, fie prin intermediul unor portrete literare ale unor oameni care au contact și conțeașă pentru el și pentru noi. Nu a dorit să se constituie într-o răzbuinare a profundului semn de carte și nici nu a dorit să intre musai într-un conflict al bio-biografiilor și al autobiografiilor, ci a vrut să arate lumii că-i pasă ce se scrie și despre cine se scrie în cetate, poate tocmai pentru că are calitatea de-a face diferențele de valoare.

În fine, cuvântul este darul suprem al lui Dumnezeu pentru om, iar acest lucru îl știe și distinsul autor de carte **TEODOR PRACSIU**, cel care este mereu cu ochii pe cei avizi în literatură și le spune de fiecare dată unora dintre ei: „**Astupați-vă gura ca pe-o ușă încuiată cu lacăt și topiți-vă aurul și argintul pe care l-ați aruncat din literatură ca să vă faceți din el cântar, pentru a vă măsura cuvintele și să vă croiți căpăstru de nădejde, pentru a pune frâu scriiturii voastre mărunte.**”

SEMNAL EDITORIAL

„EST” Vaslui, revistă de cultură, de mare actualitate și necesitate

Ion N. OPREA

Câta timp în urmă scriind despre Albumul colecțiilor etnografice particulare din rețeaua Colecțiilor și Muzeelor Etnografice Sătești Particulare din România, realizat la Editura Martor, de către echipa de muzeografi și cercetători ai Muzeului Național al Țăranului Român, coordonator și cuvânt introductiv-Retrospectivă și perspective – Ana Pascu și evidențiind munca unor creatori și răspânditori, prin muzee proprii, a etnografiei locale, cum sunt moldovenii Paul Buța de la Galați (cu muzeul de la Șivița), Maria și Eliza Chiriță din zona Tecuci (cu muzeu personal la Soveja), Didina și Ioan Grămadă (cu a lor mare muzeu etnografic de la Capu-Satului, Câmpulung-Moldovenesc), îmi exprimam regretul că în județul Vaslui se face încă prea puțin în domeniu și chemam Centrul județean local pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui să ia exemplul colegilor lor bucureșteni.

Spre placuta surpriza a mea și a altor cititori iubitori ai artei etnografice, independent de alt gen de carti, am pe masa lecturilor revista de cultură mult așteptată, care în spațiul său găzduiește pagini importante de cultura națională și locală, dar și folclorul românesc în general și etnografia în special. Renăscută prin două cicluri anterioare, Est-Vaslui/ revista de cultură/ serie nouă, nr. 1 (9), iulie 2013, se prezintă în „Argument” Domnul Dan Răvaru redactorul-șef, pornește iarăși la drum, pentru că precum altădată „Vasluiul a radiat lumină în toată țara prin personalitățile sale”, poate oricând și mai ales astăzi „să țină fruntea sus”, el având „în municipii, orașe și comune tineri sau mai puțin tineri care scriu literatură, pictează, au preocupări de istoriografie, sunt membri ai Uniunilor Scriitorilor, ai celei a artiștilor plastici, ai societăților științifice” și prezența lor în publicația editată „ar fi nu numai o reconfirmare a valorii” și prezenței lor, „dar pentru alții – și în viitor – un început de bun augur”.

Structurată pe cinci capitole – Istorie și critică literară, Poezie, Istorie, Etnografie și Umor, cu coperte încântător ilustrate, vestindu-ne Festivalul Internațional de Folclor „Hora din străbuni”, ediția a III-a, 19-22 septembrie 2013, revista își etalează nu doar conținutul pe care îl așteptam, cât actualitatea și necesitatea prezenței ei în teritoriu.

Semnând editorialul „Actualitatea lui Eminescu”, publicistul Dan Răvaru se întreabă pe bună dreptate, „cum să nu fie actual Eminescu prin opera sa, considerat o culme neatinsă a geniului românesc?”, contrazicându-l pe reputatul critic și istoric literar Nicolae Manolescu care îi neagă sub toate formele actualitatea și deci valoarea, semnatarul susținându-i părerile gazetarului care încă de la 1879 spunea despre programa de învățământ ceea ce nu au făcut nici ministrii învățământului de după 1989: „Este supra încărcată, iar elevilor li se cer cunoștințe care nu au nici o legătură cu viața de toate zilele, nu sunt deloc pregătite pentru societate”...

Ca să ajungă la o asemenea înțelegere a realităților, aflăm tot din relatările editorialistului că Mihai Eminescu ca revizor școlar în 1875, în cele 11 luni a muncit foarte mult, a inspectat în condițiile de transport de atunci peste 150 de școli, de fiecare dată întocmind rapoarte model cu măsuri dintre cele mai potrivite. El care nu a știut sau nu a reușit să și rezolve problemele materiale personale, se implica și reușea pentru copiii satelor să obțină fonduri de la autorități, să repare

localurile de școli, să obțină salarii și catedre pentru cadrele didactice.

Evidențiindu-i virtuțile profesionale și pedagogice, sub cuvintele ca motto – „nu există libertate fără muncă, cultură fără învățatură, reformă economică fără progres economic” – medicul Valeriu Lupu, doctor în științe medicale, semnează la aceeași rubrică – Istorie și critică literară – documentarul „Munca - suprema valoare socială în gândirea eminesciană”, material deosebit de consistent. Mai citim la același capitol, „Interviu cu un „scriitor”, semnat de scriitorul Ioan Baban, despre poeziile Simonei Radu, păreriile lui Dan Răvaru despre „Mâinile care miros a versuri”, „Poezia sacrului” lui Grigore Ilieși la 70 de ani – cu taifasul povestirilor sale din literatura română, comentate de criticul literar Theodor Codreanu, o recenzie de jurnalistul Ion N. Oprea a cărții „Schitul Vovidenia. Reper de istorie și tradiție pe plaiurile Neamțului” de arhimandritul Timotei Aioanei în cartea în care ni-l aduce în actualitate pe prea repede uitatul Mihai Sadoveanu- Ceahlăul prozei românești, scriitorul și poetul Petruș Andrei despre opera și omul Simion Bogdănescu care cu o nouă carte de proză – „Toiagul magului”, Editura „Cronica”, Iași, 2012, prefață semnată de scriitorul Valeriu Stancu, - își sărbătorește ziua de naștere, un informativ „Efim Tarlapan-Un vulcan în erupție” – referitor și la sărbătorirea familiei de cărturari Lina și Theodor Codreanu pe 3 iunie la Biblioteca „B.P. Hașdeu” din Chișinău în prezența unor personalități proeminente ale vieții literare contemporane.

Capitolul poezie este onorat și animat de condeie ale căror stihuri plac pentru că răspund actualităților: Petruș Andrei, Mihai Licu Ungureanu, Dorel Ichim, Mihai Apostu, Lăcrămioara Țintea, Luminița Scotnotis, Cosmin Preda, Adelina Enache, Mara Enache, Simona Radu, Elena Iuliana Constantinescu, Daniel Grosu, Ioan Mîcnea, Ioan Baban, Violeta Tudora Barbu.

Redau pentru o anumită clarificare de paginație a revistei câteva versuri de Petruș Andrei ca să se înțeleagă că domniei sale, presupun, îi aparține și proza „Efim Tarlapan-Un vulcan în erupție”:

...Ai mult acid în vârful penei, barde,
Ca să erbicidezi cu el prostia
Ce invadează astăzi România
Dar crește iarăși chiar după ce arde...

Capitolul Istorie găzduiește cercetarea arheologică „Așezarea de la sfârșitul epocii bronzului de la Rai-Gura Hulubăț, comuna Murgeni, județul Vaslui” de arheologul Marin Rotaru, documentarele arhiviste „Starea bisericilor din ocoalele Târgului, Corodului și a Similii, ținutul Tutova, la 1852” și „Documente inedite privind istoria schitului Hârșova” de profesorul Costin Clit și „Bârladul monumentelor. Cultul Eroilor-o pledoarie pentru trecut și istorie” de profesorul Marcel Proca.

În partea a patra revista Est este dedicată tratării a ceea ce face și Albumul la care m-am referit – Recuperări, restituiri, restaurări din colecțiile etnografice – „Folclorul-oglină fidelă a sufletului neamului românesc”, semnat de profesorul Cristinel Popa, pus în pagină după ce profesorul Miluță Militaru ne-a edificat despre „Diversitate culturală și integrarea europeană”, sinteză a ceea ce rezultă din citatele de început (motto): „Nu trebuie să fim singuri, ci trebuie să fim împreună!”: „A învăța de

la alții care sunt altfel decât tine nu înseamnă decât să înveți ca om, ca român, maghiar, rom, german!” În același capitol, după ce profesorul Ion Badea ne relatează despre „Viața locuitorilor comunei Poienești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea” iar meșterul popular Dan Horgan despre „Izvor de apă vie Nașterea Sf. Ioan Botezătorul-noaptea de Sânziene”, cu referire la efectele tămăduitoare ale plantei cu acest nume, citim cu deosebit interes prelegerea profesoarei Daniela Adam despre o seamă de evenimente tradiționale, de ordin folcloric și etnografic din comuna Muntenii de Sus, unele adâncite de Dan Ravaru dintr-o incursiune făcută în muzeele din unele localități dintre Nistru și Prut, în Basarabia, cu obiceiuri identice că și acolo mai sunt încă foarte mulți români.

Relatările de la Muntenii de Sus nu sunt de loc noutăți pentru noi. Despre muzeul etnografic, precum și „Rândurile”, dans tradițional, noi am scris pagini destul de multe, relatând și spusele lui Mihai Tufă în campania sa „RurALL”, cuprinse în volumul II, „Vaslui Itinerarii. Locuri – oameni – fapte (De la legende și publicistică la istoria locurilor)” de Ion N. Oprea, Editura PIM, Iași, 2010, pp. 332-334 și 389-396.

Din revista despre care vorbim cititorii află de la profesoara Daniela Adam, fondatorul muzeului sătesc de la Muntenii de Sus, că unitatea a luat ființă prin proiectul transfrontalier „Tradiții în oglindă” finanțat de U.E. prin Programul de Vecinătate România-Republica Moldova Phare CBC 2004 și se vrea a fi și pe viitor un punct de reper cultural în arealul vasluian.

Muzeele sătești, spune Dan Ravaru, se remarcă mai întâi ca adevărate emanatii ale dragostei de trecut în sensul percepției sale ca un complex cultural care a călăuzit eforturile de cele mai multe ori dezinteresate ale unor localnici – cum am menționat-o noi la locul potrivit în cartea pomenită pe inimoasa profesoară de istorie Gianina Chirilă, strângătoarea atâtor obiecte vechi - care au reușit să concretizeze bunele lor intenții. Pe aceștia, indiferent de timp și loc îi reunește, ca un numitor comun, un efluviu sufletesc, izvorât din nobile stări de spirit identice.

Despre Daniela Adam, fiica adoptivă a Muntenilor de Sus, localitate situată la cam 8 kilometri depărtare de Vaslui, spune același împătimit și competent etnograf și harnic publicist, impresionată de caracterul tradițional al acestei localități, beneficiară a unui remarcabil grad de civilizație și de un nivel de trai superior, care și-a păstrat integral datinile și obiceiurile alături de tot ce ține de arta populară și etnografie, contactul cu elevii, legăturile de prietenie cu sătenii, au adâncit de-a lungul timpului admirația ei pentru creația populară locală în multiplele sale forme de manifestare, fapt care s-a resimțit în profilul și calitatea acțiunilor școlare și în extinderea acestora printr-o mai strânsă colaborare cu părinții și bunicii elevilor, aceștia reușind să depisteze și să ofere alte și alte valoroase componente ale tradițiilor locale. A urmat organizarea unor șezători la care s-au reunit copiii, părinții, bunicii și alți bătrâni și tineri din sat. Cu această ocazie s-au găsit și colecționat alte piese de costum popular, covoare, velințe, prosoape ilustrative pentru arta populară și întreg inventarul etnografic pentru obținerea țesăturilor de interior ale muzeului, astfel s-a născut ideea muzeului întărită practic de publicarea cărții „La vatra tradițiilor”, de Daniela Adam, instituitoare la Școala „Ioan Agarici” din Muntenii de Sus.

Însăși localitatea, Muntenii de Sus, s-a dorit a fi un exemplu concret de cunoaștere a creației etno-folclorice locale, înscrisă în noul context foarte larg astăzi al unității românești prin cunoașterea și compararea cu unitățile similare din raioanele Hâncești și Leova cuprinse în parteneriat, explică autoarea cărții „La vatra tradițiilor”.

Clădirea în care se află muzeul în vatra veche a satului este compusă din camera de locuit, tindă, camera de curat, prispa cu cerdac și deregi de lemn și un chiler. Casa este împrejmuită cu un gard împletit din nuiete. Casa construită din bărne a adăpostit de-a lungul timpului cele mai vechi tradiții ale

artei populare românești și se dorește ca și muzeul nou înființat să ofere și vizitatorilor o viziune largă asupra felului cum era alcătuită o gospodărie țărănească în care totul sau aproape totul făcea gospodarul, ca un meseriaș multi-calificat. A se vedea în acest sens și informativul „Proiectul EUdream, meșteșugari, tradiție, oameni”, din același capitol al publicației.

Cum este organizat muzeul? Aproape la fel ca cele de la Năruja și Șivița. În camera de locuit este amenajat patul cu capete, războiul de țesut –necesar gospodinei de cum dădea frigul și până în primăvară -, lada de zestre, masa rotundă cu scăunelele, soba cu vatră unde se pregăteau fierturile, culmea cu haine, pereții fiind împodobiiți cu covoare, lăicere, carpete și prosoape fel de fel.

În tindă îl întâmpină pe vizitator două manechine, un bărbat și o femeie, costumate în portul lor popular, specific satului. Sunt păstrate până în zilele noastre de ani, și ani, poate cam de pe timpul lui Ștefan cel Mare care la 1491 a hotărnicit moșia târgului Vaslui care se întindea până la marginea satului Grumăzești, cum se numea localitatea Muntenii de Sus atunci. Costumul popular bărbătesc este compus din bocanci care între timp au înlocuit opincile, ițari, cămașă, curele bătute cu nasturi sau rozete, flanelă de lână brumărie, brâu cu ciucuri, iar pe cap căciulă de oaie brumărie sau neagră, împodobită cu flori, iar la picioare zurgălăi sau clopoței care răsună când omul execută bătăile dansului, „Rândurile” de Anul Nou, dansul tradițional local, sau „Rața de la Muntenii de Sus”, de exemplu. Costumul femeiesc nu-i lipsesc barizul galben, fusta și brâul cu ciucuri, mărgelile colorate, catrința cu motiv în trandafir, cămașa cusută de mână, eventual baticul și opincuțele.

Chilerul casei adăpostește, etalează și păstrează uneltele agricole trebuitoare în agricultura locală: carul pentru boi, butoaietele, zdrobitorul pentru struguri, sania mare de lemn, bancul pentru tâmplărie, covata pentru diferite întrebuințări casnice, inclusiv la bucătărie la preparatul aluaturilor, lopeți pentru pâine, căușele, cufărul, oale de lut pentru gătit sau păstratul laptelui, pregătitul borșului pentru mâncare, vase de lut, ulcioare, chiupuri, putini, putinele, farfurii, străchini și câni de lut, cofe și cofițe, măștile tradiționale, unelte pentru realizarea în casă a obiectelor țesute din in, cânepă sau lână – furci, vârtelnițe, rășchitoare, ragile, piepteni, fuse, suveici, mosoare, fofeze, letci, fiare de călcat.

Muzeul constituie o mândrie nu numai pentru cea care l-a organizat, ci și pentru autorități, locuitorii comunei, dar și o mare valoare educativă pentru școlari, interesați de etnografie, mai ales după intrarea lui în circuitul turistic local, național și în conlucrare cu unități de același fel din Republica Moldova – deocamdată cu cele din raioanele Hâncești și Leova -, fără a exista deosebiri de substanță dintre exponate.

Atelierul de dans popular pentru directorii de cămine culturale, case de cultură și așezăminte culturale, cursurile de dansuri populare specifice județului Vaslui, organizate de Centrul județean pentru Conservarea și Popularizarea Culturii Tradiționale, cu coregrafi cu experiență îndelungată în arta dansului, învățându-i cu păstrarea nealterată a mișcărilor și pașilor ferii de stilizările care se resimt negativ uneori, reușită popularizată și în revista Est, îl vedem transpus și în domeniul muzeisticii. Cum aici aflăm informații deosebit de interesante de la muzeele din Republica Moldova- mai mult decât soră – suntem convinși – cunoscându-i impetuoșitatea lui Dan Ravaru, că număr de număr revista de la Vaslui va fi și rămâne o tribună de popularizare și a altor unități muzeistice sătești din județul Vaslui.

Lăudăm calitatea fotografiilor și faptul că noua publicație în ultimul său capitol editorial oferă cu generozitate spațiu umorului prin prezența versului - epigramă și poezie - semnate de Val Andreescu, Ioan Todirașcu, Ștefan Boboc-Pungeșteanu și ceva proză-pamflet de Constantin Țintea, chemându-ne zâmbetul și voia bună, atât cât o mai avem, mulțumindu-le.

ROMÂNIA ȚARĂ DE DOR...

Ion N. OPREA

Cele cinci volume (Vaslui, Tradiționalism vol I, Itinerarii Vol. II și III, Editura PIM, Iași, 2010, România administrativă, Vol. IV și V, aceeași editură, 2013) constituie un bogat și incitant studiu despre Istoria județului Vaslui în România de astăzi. Ingrijorati de ceea ce va aduce viitoarea regionalizare - cunoscut fiind faptul ca fiecare mișcare teritorial-administrativă constituie o povară pentru țară „dar și pentru pălmași”- a precizat autorul I.N.Oprea în cartile sale-, multi oameni de seama au spus sau au scris pertinente cuvinte de apreciere a realității istoriografice. Citez: Andreea Ștefan în Convorbiri literare (dupa Internet dar doamna nu si recunoaste calitatea de autor la Peregrinus, Nicolae Ionescu în revista Elanul, Ion Hurjui în revista Plumb de la Bacău, Florin Păncescu ...

S-a subliniat și faptul că multe pagini din cărțile citate aduc în actualitate unele referiri cu care ar trebui să fim mândri. Nu numai o simpla mândrie nationala, ci o stare de recunoastere care să îndemne la păstrarea și îmbunătățirea celor create și dăruite de Dumnezeu Tarii și poporului roman.. O asemenea pagină de istorie constituie o mandrie pentru fiecare și, cu bunăvoința dumnezeoasă, o redau ca exemplu, desprinsă din volumul V, p.126-127, concluziile rămânând ca un corolar pentru toti.

“...Acum aproape 80 de ani, în 1934, National Geographic, din Statele Unite ale Americii, dedica două numere „României vrăjite” pe care o socoteau „o perlă a Europei de Est”, o țară „plină de culori, obiceiuri străbune, cu o ospitalitate” rar întâlnită și „un București ce aduce un pic și cu New Yorkul”.

Cele peste 120 de pagini ale fiecărui număr, plin de fotografii, prezentau o Românie cu o Basarabie lipită de patria mamă, o Românie pitorească plină de folclor și oameni ospitalieri, făcând observații favorabile poporului român.

Atunci, în 1934, o echipă de publiciști de la National Geographic încerca să ajungă la Sibiu cu mașina care s-a împotmolit în gropile – care nici astăzi nu lipsesc - pe drumurile

României, oaspeții înnoptând în mașină, sub privirile curioase ale localnicilor.

Despre acest lucru se ocupa articolul cu peste 50 de pagini care începea, din acest punct, descriind cătunele pierdute de lume, unde drumurile nu aveau pietre, nici pavaj și unde țaranul român conducea căruța cu boi pe poteci de pădure, dar și drumurile de oraș, ca și cele de la țară, erau total noroioase, greu practicabile.

Despre București se vorbea însă ca despre un oraș care era parcă „rupt” total de restul țării. „Deși Parisul poate reprezenta Franța, Bucureștiul nu prea se potrivea cu restul României. Această capitală nu are aproape nimic în comun cu restul țării”, scriau reporterii. „Este un oraș vesel, cosmopolit, deseori numit „Micul Paris din Balcani”. Arcul de triumf era deja înălțat, construit cu ocazia încoronării Regelui Ferdinand și a Reginei Maria.

Străzile orașului erau aglomerate, întreținute cu grijă...cu femei frumoase și ofițerilor de poliție le străluceau uniformele, dar... străinii contrastau cu țiganii jerpeliți și țărani români îmbrăcați în portul lor tradițional...

Ziaristii se opreau și făceau aprecieri de pe malul Dâmboviței, de la Predeal, Constanța, Balcic, Vâlcov, din Transilvania, dar și deosebite prezentari despre Moldova și comorile sale încă ascunse Europei.

„Dar ce știe lumea despre bogăția bogățiilor arhitectonice reale și artistice din România – mănăstirile medievale fortificate?! De ce nu vin turiștii aici să se bucure de frumusețile monumentelor bizantine, așa cum se duc să vadă moscheile din Istanbul, de exemplu? De ce atât de puțini oameni au vizitat și au povestit despre mănăstirile ce înglobează atâta istorie și legendă?” se întreba revista, –cum am proceda și noi...intrebându-ne în ..2013, după atâta vreme – și concluziona nu prea pe placul conducătorilor noștri de astăzi – „simt că însuși poporul român este puțin conștient de valorile pe care le are Moldova în mănăstirile care sălășluiesc acolo!”

Autorii articolului făceau, încă atunci, în 1934... cea mai bună reclamă

posibilă României, descriind în termeni aproape poetici, senzațiile pe care le trăiseră la revederea minunățiilor din Bucovina și Moldova străbună, mănăstirile înălțate de Ștefan cel Mare, „unicul albastru de Voroneț și picturile de o minuțiozitate remarcabilă”, considerate „aproape incredibile”, ca realizare. Iar locul în care demnitarii le înălțaseră, era undeva, „liniștit, departe de orașe, astfel încât liniștea era ca într-un templu”.

În aceiași termeni erau descrise mănăstirile Neamț, Cozia, dar și bibliile, cărți rare, pe care le găzduiau lăcașurile respective... „În văile adânci, pline de fagi și de stejari, pe crestele înalte ale Carpaților, se află aceste rare comori de o frumusețe incomparabilă, învăluite într-o atmosferă de romanțată legendă medievală care abia așteaptă să încante pe cel ce are curiozitatea să le caute”- încheiau autorii articolului la care ne-am referit-, pe un ton elogiativ, care, probabil, ne-ar face bine și astăzi, după aproape 80 de ani, într-o Românie în perpetua așteptare și transformare, dar plina de stravechi comori.

Nu întâmplător articolul din „National Geographic USA” purta în 1934 titlul „Țara de unde vin călător, e țara de dor”...

Dumitru APOSTOLACHE

Tata

Tatăl meu era om bun,
Purta numele Vasile
Rezistent ca un gorun,
Munca nopți și munca zile.

Monument de bunătate,
Pe cei răi îi ocolea.
Era iubitor de fapte,
Vorba lungă nu-i plăcea.

Tata – poveste frumoasă,
Florile gândului tău
Mă sprijină, nu mă lasă
Atunci când îmi este greu.

Aud și-acuma sfatul tău:
Când nu ai bani de ceva.
Scump și drag fecior al meu,
Nu-ți poftescă inima!

Neculai I. Onel la 75 de ani

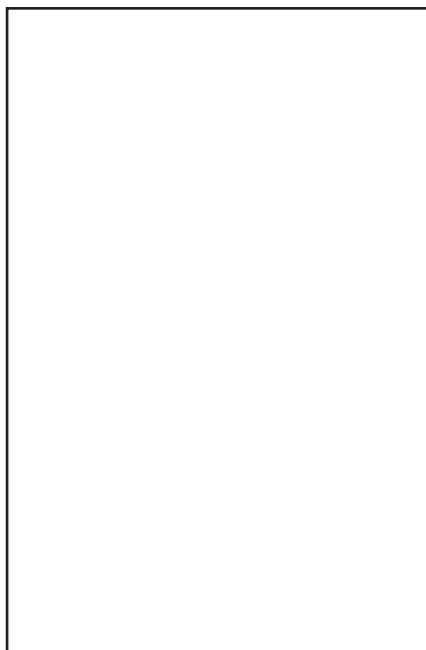
Gheorghe CLAPA

Motto:

„...nu e totul să adăugăm ani vieții, ci trebuie să adăugăm și viață anilor.”
(Acad. prof. dr. Ana Aslan, despre rolul gerontologiei și geriatriei)

Frumoasa imagine a omului vârstnic aparține conștiinței noastre și ea trebuie preluată și de tânăra generație, dăinuind ca un semn de noblețe pentru persoanele de vârstă a treia, de adus un omagiu celor ajunși în această etapă a vieții, când sufletul se hrănește cu amintiri, fiind considerate „persoane cu cele mai multe amintiri”, aceasta datorită faptului că se bazează pe realizările anterioare, așadar pe niște certitudini.

Cu deosebit respect și înaltă considerație, cu prilejul aniversării, la 28 septembrie, a zilei Dumneavoastră de naștere, am onoarea de a vă adresa în nume personal urări călduroase de sănătate și reușite în tot ce întreprindeți. Acestor urări de bine și fericire alăturăm dorința noastră de a beneficia, în continuare, de prestigioasa Dumneavoastră activitate pe plan literar. 28 septembrie, plină toamnă de vânt și ploi, frunze căzute și melancoliei prăfuite. Bătrânețea e anotimpul roadelor, al copiilor legănați cu o poveste pe genunchi. Copiii, cărțile, lucruri ce le lăsăm în urmă, vise împlinite sau nu sunt merele căzute din pomul cunoașterii. Fiecare om are misiunea de a reface acea experiență originală. Numai după

ce ai cunoscut paradisul ignoranței din copilărie, mândria și orgoliul tânărului în cucerire, parfumul iubirii vor fi ispășite, mântuite prin suferință, familie și muncă. Dumnezeu își încearcă iar și iar creația; de la unul la altul transmitem amintiri prin codul genetic. Să ne jucăm viața ca un copil prin iubire (ca un tânăr) și prin Munca de maturitate pentru ca odată să ne spunem povestea de înțelepciune a ceea ce am văzut, încercat și crezut.

Limba română vede în bătrân (lat. *veteranus*) mai mult un luptător decât un element al vechiului. Vârsta e o stare de spirit. Fiecare om își poartă vârstele cu sine ca modalități de a răspunde la întrebările vieții. Bătrânețea definește o etapă a unui ciclu uman. Înțeleptul Solomon spune că „bătrânețele cinstite nu sunt cele aduse de o viață lungă, nici nu le măsoară după numărul anilor. Înțelepciunea este la om

adevărată căruntețe și vârsta bătrânilor înseamnă o viață întinată.” (Înțelepciunea lui Solomon, 4, 8-9).

Neculai I. Onel a depășit bariera trecerii prin timp, a celei de 75 de ani de scurgere a nisipului prin clepsidra veacurilor. Scriitorul englez Jonathan Swift, referindu-se la senectute, spunea: „toată lumea vrea să trăiască mult, dar nimeni nu vrea să trăiască bătrân”. Îmi face plăcere să îl felicit pe Neculai I. Onel pentru impresionanta aniversare a celei de-a 75-a zi de naștere. Profesorul Martin Seligman, psiholog american, spunea: „dacă există o singură însușire pe care o puteți dărua copilului dumneavoastră și dumneavoastră înșivă, dăruiați optimism”. Optimistii au o percepție particulară asupra șanselor de a trăi fericiti clipa de azi, de a se bucura de perspectiva zilei de mâine, de a găsi, în tot ce ne înconjoară, frumosul.

Poți să crezi că domnul Neculai I. Onel, plin de farmec fără ostentație, c-un zâmbet și-o vorbă bună pentru fiecare, c-o viață deloc ușoară – cine-i citește cărțile află cum i-a fost –, a împlinit 75 de ani? „Sunt un om în «floarea» neofilită a vârstei”, spune cu jucăușă autoironie sărbătoritul nostru – în momentele de grație – cochetând cu poezia și proza. Am fost martor la gestația unor cărți despre lumea prin care a trecut, cu suferințe și bucurii.

Neculai I. Onel este poetul non-agresiv, care-și protejează excesul de adrenalină lirică printr-o nativă platoșă de timid incurabil, percepută mai mult ca o povară și de care încearcă să scape printr-un pseudoartag artistic și de paradă nonconformistă, cu prețul nedrept de a fi confundat, când de fapt tânjește după certitudini pentru demersul său liric. Se expune sentimental cu un donquijotism altruist pe portative de o mare generozitate, într-o lume nu întotdeauna pe măsura idealurilor sale și, din aceste motive, ca și din alte câteva, poetul riscă uneori o neaderență la lectura de prim contact și admite nonșalant un deficit de înțelegere a poeziei sale valoroase.

Presupun că intuiește inconvenientele, asumate dintr-un orgoliu specific timizilor generoși, dar și marilor înțelepți, deși pare mai mult stânenit decât încântat. Dar,

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

Serghei Coloșenco, Bârlad

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene
Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

acesta este scriitorul Neculai I. Onel și, certamente, se simte liniștit și împăcat cu condiția sa de poet, care nu dă socoteală nimănui de ceea ce se întâmplă cu sufletul său, cu universul său liric, cu toată ființa sa...

Lirismul introvertit al domnului Neculai I. Onel are modulații lirice de-o surprinzătoare contrarietate cu imaginea sa publică, în contrapunct ideatic cu poezia sa. Dintr-o pudoare excesivă, poetul se expune oricăror posibile și, mai ales, riscante ipostaze de artist al cuvântului. Ușor sfidător, inconștient deliberat, aparent detașat de orice adeziune publică, poetul „și-a jucat cartea” succesului literar mizând pe prudența și eleganța cititorului avizat. Derutant în înțelegerea poeziei lui Neculai I. Onel este tocmai acest jemanfișism de comunicare cu cititorul de poezie modernă, pe care-l lasă singur să se descurce decât încearcă să și-l apropie. Aceasta, sigur, dintr-o orgolioasă și până la urmă sinceră părere despre opera sa poetică, despre pertinenta demersului său liric, dincolo de riscurile neaderenței.

De altfel, tot astfel este și întreaga statură civică și culturală a omului Neculai I. Onel scriitorul cu doar zece cărți, publicate într-un ritm decent și echilibrat într-o vreme, prezentă, de inflație editorial tipografică („Aș vrea”, Editura Sfera, Bârlad, 2008, 140 pagini; „Amurg”, Editura Pim, Iași, 2009, 142 pagini; „Tăcere...”, Editura Pim, Iași, 2010, 136 pagini; „Singur”, Editura Pim, Iași, 2010, 124 pagini; „Mi-e dor”, Editura Sfera, Bârlad, 2011, 114 pagini; „Voi pleca”, Editura Sfera, Bârlad, 2012, 108 pagini; „Nostalgie”, Editura Sfera, Bârlad, 2012, 122 pagini; „O, voi aștri”, Editura Sfera, Bârlad, 2012, 92 pagini; volumul de antologie lirică „O, voi aștri”, Editura Sfera, Bârlad, 2012, 380 pagini, cuprinde o selecție responsabilă și reprezentativă din cele opt cărți de poezie publicate între 2008 și 2012, adună 220 de poeme; „Aștept”, Editura „Sfera”, Bârlad, 2013, 108 pagini; „Doar amintiri” (în manuscris, predat la Editura Sfera, Bârlad, având prefața intitulată „Scrisul este o disimulare/simulare a artei de a supraviețui”). Cele unsprezece prefețe au fost semnate de profesorul Gheorghe Clapa, însumând 167 pagini.

Autorul a ajuns la o maturitate lirică consolidându-și propria linie melodică pe un portativ poetic, din care n-au lipsit nici diezii alternativi și nici sincopete protestatare ale

înregimentării de modă poetică și nici aderența la noul val literar prestigios al pleiadei de poeți reprezentativi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ștefan Augustin Doinaș, Geo Dumitrescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu. Dar, și-așa, poetul Neculai I. Onel și-a păstrat un timbru inconfundabil, autentic, printr-o imaginație febrilă, aparent anxioasă, caracteristică unui căutător de frumuseți și de poeticești stări sufletești, într-o lume în care sensibilitatea, translucidă și plesnind de tensiune lăuntrică, este percepută ca o slăbiciune, împinsă spre desuet și penibil.

Îl admir și-l invidiez pe Neculai I. Onel, fiindcă iubește ce face și lucrează cu plăcere și suflet. Am găsit în el un adevărat prieten și un model pentru noi toți. Este de neprețuit ce face în prezent și mă consider norocos că pot să fiu împreună cu sărbătoritul și să conlucrez cu domnia sa. Este un om activ, sânguinos și duce o viață tihnită și cumpătată, ocupându-se, ca tot românul, de treburile gospodărești, bucurându-se din plin de frumoasa sa familie. A rămas vioi și plin de viață, o mângâiere și un izvor de vorbe bune pentru copii și nepoți. Îi apreciez puterea și capacitatea constructivă și îi doresc ca Dumnezeu să-i dea putere să reușească să realizeze ceea ce își propune. În momente dificile a reușit să insuflă speranță celor din familia lui spirituală. Niciodată să nu-l părăsească dorința de a munci și de a fi prezent în societate, în cetate.

Dezinvoltura, exuberanța, bucuria de a trăi, munca, dragostea pentru dialog sunt trăsături specifice sărbătoritului. Pentru puterea, energia, sinceritatea sufletului și modestia sa, dar mai ales cu ocazia împlinirii vârstei de 75 de ani, îl felicităm, îi mulțumim și îi urăm ca bunul Dumnezeu să-l binecuvânteze în continuare cu pace și blândețe, cu claritatea minții și smerenia sufletului.

Pe 1 octombrie, ne plecăm cu respect în fața tuturor concetățenilor noștri vârstnici, pentru contribuția binecuvântată pe care au adus-o de-a lungul anilor la dezvoltarea societății și spiritualității românești.

Neculai I. Onel îl roagă pe cel de Sus să îl mai lase o secundă dintr-un infinit în această lume cu dorința fierbinte de-a mai fi împreună cu cei dragi. Așa să fie!